Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...тэмнай 1921 оной ...нин 21-нээ гараһа. | № 167 (18490). | 1990 оной июлиин 21, суббото | Сэн 3 мүн.

КПСС-эй XXVIII съездээр баталагдаба

[С]ОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН УСТАВ

...скэ Союзай Коммунис парти — нниитэ хүн түрэлтэнэй ...үдта болон коммунис нангин хэрэгтэ үндэһэлһэн прог... уг зорилгонуудые бэелүүлхын тула СССР-эй эрхэтэ...йн дураарнь нэгэдүүлдэг политическэ организаци мүн. ...түрүү үзэл бодолнуудай түйлалтануудые хэрэглэн, ин...ионализм аршалан хамгаалан, Марксын, Энгельсэй, Ле...үзэл сурталнуудые зохёохы ёһоор хүгжөөжэ, орон до...эрхы ёһото, демократическа социализм байгуулгые, ...үлөөтэйгөөр, али бүхы талаһаа хүгжэхын тула зохид ...айдал хангалгые тэрэ өөрынгөө уг зорилго болгон та... КПСС социалис һунгаһ шэлэлгэ баримталдаг, хүдэлмэ...ангиин, таряашадай, интеллигенциин аша туһые элир... ба хамгаалдаг, эрхэтэнэй эблэрэл ба олонациональ...ет обществын нэгэдэлгын түлөө оролдодог.

...өөрынгөө хүдэлмэриие Программын ба Уставай үндэ...эхилдэг, Парти, тэрэнэй бүхы организацинууд СССР-эй ...уциин, союзна, автономито республикануудай Консти...удай болон совет хуулинуудай хэмжээн соо хүдэлдэг

I. Партиин гэшүүд, тэдэнэй эрхэнүүд ба уялганууд

...һаһа гүйсэһэн, партиин Программа мэдэрдэг ба Ус...үргэдэг, тэрэнэй нэгэ эхин организацида хүдэлдэг, пар...атериальна мүнгэн зөөреэр дэмжэдэг, СССР-эй эрхэ... КПСС-эй гэшүүн байжа болохо.

...артиин бүхы гэшүүд адли тэгшэ эрхэтэй. КПСС-эй гэ...имэ эрхэтэй: партиин дотоодын ба гадаадын полити...артй доторой ажабайдалай асуудалнуудые табиха ба ...йгөөр зүбшэн хэлсэхэ, шиидхэбэринүүдые зохёон абал...баадаха, өөрынгөө нниитын ажал ябуулгада партийна ор...иин политическэ дэмжэлгэ ба хамгаалалга хэрэглэхэ, ...а органуудта һунгаха ба һунгагдаха, тэдэнэй хүдэлмэ...ай мэдээсэл абаха, ямаршье партийна органдо болон ...е коммунистда сэгнэлтэ үгэхэ, шүүмжэлхэ, ямаршье ...на шатада мэдүүлгэтэйгээр, дурадхалнуудтайгаар хан...а тэрээндээ харюу абаха, тэрэнэй дурадхал, үгышье ...рэнэй ажал ябуулга гү, али ябадал тухай асуудалай зүб...элсэгдэхэ үедэ партийна органой хүдэлмэридэ хабаа-

...мунист Конституцитай болон совет хуулинуудтай зохил..., ажал ябуулгаяа эрхилдэг нниитын эмхинүүдэй ба хү...нүүдэй хүдэлмэридэ хабаадаха эрхэтэй. КПСС-эй гэ... бусад партинуудта орохо ёһогүй.

...ПСС-эй гэшүүн өөрынгөө политическэ ба соёл болбосо...хэм хэмжээе дээшэлүүлхэ, партиин үзэл суртал идхан ...үүлхэ, тэрэнэй программна уг зорилгонуудые түйлахын ...щество дотор түрүү хараа бодол хангахын түлөө тэмсэ...адуудай хани барисаае бэхижүүлхэ, ажалша коллекти... болон хүн зоной дунда КПСС-эй политическэ хараа шу...элбэришэгүйгөөр бэелүүлхэ, партийна шиидхэбэринүү...үүргэхэ, гэшүүнэй партийна түлбэринүүдые түлэхэ, ажал...эшээ харуулха, хуули ёһо ба нниитын гурим журамай ...үүдые сахиха уялгатай.

...ПСС-эй гэшүүндэ абалга орошын мэдүүлгын үндэһөөр, ...эгээр хаража үзэхэ гурамаар үнгэргэгдэдэг. КПСС-эй гэ...э абаха тухай шиидхэбэри эхин партийна организациин ...н абадаг, тэрэнь эсэсэй хүсэтэй юм. Эхин парторганиза...үзэмжөөр КПСС-тэ орошодо нэгэ жэл хүрэтэр шалгал...олзор, мүн тэрэшэлэн партиин хоёр гэшүүнэй өөһэд ...харюусалга даажа абалга тогтоогдожо болохо.

...С дотор нэгэн адли партийна билет байдаг, партиин гэ...й тоо бүридхэлгын гурим КПСС-эй ЦК-гаар тогтоогдо-

...мунист, тэрэнэй хүсэлөөр болон эхин организациин зүб...өөр партийна бүридхэлдэ хүдэлмэриингөө гү, али ажа...г газартаа абтадаг юм.

...н жэлһээ бага бэшэ сагта парти дотор эдэбхитэйгээр ...нэй КПСС-эй гэшүүндэ партийна эхин организациин ...эбэреэр «КПСС-эй ветеран» гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ ол...жо болохо.

...бэеэ партиин гэшүүнэй бэеынгээ элүүр энхын гү, али на... байдалаар партийна ажабайдалда гүйсэд дүүрэнээр ха...ожа шадахагүй һаа, тэрэнэй өөрынь мэдүүлгын үндэһөөр ...йна эхин организаци тэрэниие саг үргэлжын хүдэлмэри...олон гэшүүнэй түлбэринүүдые түлэлгэһөө сүлөөлхэ эрхэ-

...КПСС-эй Уставай эрилтэнүүдтэй эбсэшэгүй ажал ябуул...ба ябадалайнгаа түлөө КПСС-эй зэргэһээ партиин гэ...иие гаргаһан ушарта тэрэнэй үүсхэлээр гү, али дээдэ ...байһан партийна органой дурадхалаар эхин партийна ...изацяар КПСС-эй гэшүүн байлга болюулагдадаг.

...С-һээ һайн дураараа гараха тухай партиин гэшүүнэй мэ...ээр партиин гэшүүн байлга мүн лэ болюулагдадаг. Энэ ...лгэнь эхин партийна организацяар хаража үзэгдэдэг. ...С-эй гэшүүндэ абахада ба партиһаа гаргахада, хэрбээ ...эй түлөө энэ организациин бүридэлдэ байһан коммуни...лай хахадһаа ехэнхиин дуугаа үгөө һаань, шиидхэбэри ...гэжэ тоологдодог.

Партийна журам болон нниитын ёһо гуримай дүримүүдые хазагайруулһанай түлөө партиин гэшүүдтэ нүхэдэй ажаглалта гү, али донгодолго соносхолгын түхэлтэй партийна хүмүүжүүлгын ба нүлөөлэлгын хэмжээнүүд хэрэглэгдэжэ болохо.

Партиһаа гаргагдаһан гү, али зэмэ абаһан хүн партиин хиналтын органуудта гомдол бариха эрхэтэй юм. Энэ гомдолынь тэрэнэй ороһон үдэрһөө хоёр һараһаа хойшо бэшэ болзорто харагдажа үзэгдэдэг.

II. Парти доторой демократи

6. КПСС үзэл бодолой нэгэн байлгын ба партийна нүхэсэлэй, партийна ажабайдалда өөрыгөө хүтэлбэрилгэ, партиин болон коммунист бүхэнэй аша туһануудые тааралдуулга, партийна олониитын засаг болон ушар ёһо мэдэжэ, журам хангадаг демократическа централизмын гол ёһын үндэһөөр ажаһуудаг, ажал ябуулдаг.

Парти дотор олон ондоо һанал хэлэхэ арга сүлөө, элдэб янзын хараа бодолнууд ба платформонуудые жэшээлэн харалга, нюусагүй шүүмжэлэл ба өөрыгөө шүүмжэлэлгэ хангагдадаг юм. Амяраа организациин, бүхыдөө КПСС-эй хэмжээн соо нниитын болон партийна ажабайдалай тон шухала асуудалнуудаар үгэ буляалдаан ба референдумүүд үнгэргэгдэжэ болохо. Тэдэ хүтэлбэрилхы ба гүйсэдхэхэ органуудай үүсхэлээр, мүн тэрэшэлэн тус организациин гэшүүдэй гурбанай нэгэ хубиһаа үсөөн бэшые нэгэдүүлдэг партийна организацинуудай эрилтээр үнгэргэгдэдэг.

7. Эхин организациһаа эхилээд, КПСС-эй бүхы организацинууд партиин политикые зохёон табилгада хабаададаг юм. Тэдэ өөрынгөө дотоодын ажабайдал ба ажал ябуулга эрхилэлгэдэ бэеэ даанхай байдаг. Партиин программна уг зорилгонуудта зүришэдэггүй, КПСС-эй Уставаар үгтэһэн эрхэ түлөөлэлгэнүүдэй хэмжээн соо абтаһан тэдэнэй шиидхэбэринүүд, хубиин хэрэгүүдэй талаар абтаһан шиидхэбэринүүдһээ бэшэниинь, дээдэ тээнь байһан органуудаар болюулагдажа болохогүй. Арсалдаанай гараһан ушарта эдэ органуудай алиниинь шье арсалдаата асуудал шиидхэхын тула эхин партийна организацинуудта, сэхэ коммунистнуудта хандаха, үгышье һаа, референдум үнгэргэхэ эрхэтэй юм.

8. Партийна организацинуудай болон партийна органуудай хүдэлмэри хамтаараа зүбшэлгын, үндэһэ баримтагүй бодол ба нэгэ хүнэй засаг зонхилолго буруушаадаг хубиин харюусалгын үндэһөөр эрхилэгдэдэг юм.

Парти дотор хамтын суглаан, конференци, съезд хүтэлбэрилхы органууд мүн болодог. Хэрбээ тэдээндэ хахадһаа ехэнхиинь байгаа һаа, харин тоосоонууд болон һунгалтануудта —партийна организациин гэшүүдэй гү, али һунгагдаһан делегадуудай гурбанай хоёр хубиһаа бага бэшын байгаа һаа, тэрэ эрхэ түлөөлэлгэтэй гэжэ тоологдодог. Партийна хүтэлбэрилхы органууд гүйсэдхэхэ органуудые (бюро, комитет) болон хиналтын органуудые (хиналтын комисси) һунгадаг.

Партийна органууд хүдэлмэриингөө гол шэглэлнүүдээр саг үргэлжын гү, али саг зуурын комиссинууд болон хүдэлмэриин бүлэгүүдые эмхидхэхэ аргатай, мүн тэрэшэлэн тэдэнэй ажал ябуулгада коммунистнууд болон бусад эрхэтэдэй хабаадаха ондоо түхэл янзануудые хэрэглэдэг.

9. Партиин организацинууд, һунгагдамал органууд олондо мэдээжэ байхаар хүдэлдэг, партийна шиидхэбэринүүдтэй зохилдуулан, партийна суглаануудай, конференцинүүдэй, съезднүүдэй, гүйсэдхэхэ ба хиналтын органуудай заседанинуудай нюусагүй байлга, тэдээндэ партийна хэблэлэй хабаадалга, документнүүдэй проектнүүдые, стенограммануудые, абтаһан тогтоолнууд болон бусад материалнуудые тунхаглалга хангадаг юм. Партийна комитедүүд, эхин парторганизацинууд өөрынгөө ажал ябуулга тухай коммунистнуудта болон дээдэ тээнь байһан партийна органуудта саг үргэлжэ мэдээсэжэ байха ёһотой. Өөрынгөө эхин организациин бюрогой гү, али парткомой заседанинуудта коммунист байлсаха эрхэтэй. Һунгагдамал партийна органой гэшүүд тэрээндэ мэдэлтэй органуудай заседанинуудта сүлөөтэйгөөр орохо, мүн тэрэшэлэн партийна органой ба тэрэнэй аппарадай мэдэлдэ байһан документнүүдые хэрэглэхэ эрхэтэй юм.

10. Парти дотор хүтэлбэрилхы, гүйсэдхэхэ ба хиналтын органууд һунгагдамал байдаг. Тэдэ нюусаар дуугаа үгэлгөөр һунгагдадаг. Дуугаа үгэхын тула списогто хэдышье тоотой кандидатуранууд оруулагдажа болохо. Һунгалтын үедэ партиин гэшүүд хизаарлалтагүйгөөр кандидатурануудые, тэрэ тоодо өөрынгөөшье кандидатура, дэбжүүлхэ эрхэтэй байдаг. Суглаан, конференци, съезд, партийна комитедэй пленум, хиналтын комисси дээрэ дуугаа үгэлгэдэ хабаадаһан КПСС-эй гэшүүдэй хахадһаа ехэнхиин дуу абаһан кандидадууд һунгагдаһанда тоологдодог.

Районно, городской, окружной, областной, хизаарай, республиканска конференцинүүдтэ, союзна республиканuудай компартинуудай съезднүүдтэ, Бүхэсоюзна конференцидэ болон КПСС-эй съездэ делегадууд заатагүй кандидатурануудые партийна эхин организацинуудай дэбжүүлгээр, гол түлэб партийна округуудаар коммунистнуудай сэхэ дуугаа үгэлгөөр һунгагдадаг юм.

Партийна комитедүүдые болон хиналтын органуудые, конференциин болон съезднүүдэй делегадуудые һунгаха гурим нютагай эхин партийна организацинуудай шиидхэбэринүүдэй үндэһөөр зохихо партийна комитет тодорхойлдог.

Партийна эхин организацинууд дээдэ тээнь байһан партийна органуудай бүридэлдэ кандидатурануудые дурадхаха эрхэтэй юм. Эдэ кандидатурануудынь тус органуудые бүридүүлдэг конференцээр, съездээр хаража үзэгдэдэг. Партийна комитедүүд, хиналтын комиссинууд мүн лэ доодо тээнь байһан организацинуудай түлөөлэгшэдые сэхэ зууршалха аргаар һунгагдажа болохо. Тэдэ өөрынгөө түлөөлэгшые болюулан бусааха эрхэтэй юм.

11. Райкомһоо эхилээд, дээшээ партида һунгагдадаг зургаануудай гэшүүд нэгэ тушаалда хоёрһоо дээшэ бэшэ болзорто удаа дараалан һунгагдадаг. Партиин гэшүүн хоёрһоо дээшэ партийна комитедүүд гү, али хиналтын комиссинуудта байха аргагүй. Тэдэнэй этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдэй болзорой дүүрэхэһээ урид партиин гүйсэдхэхы ба хиналтын зургаануудай бүридэл шэнэлэгдэхэ гү, али сүм шэнээр һунгагдаха аргатай. Зохихо организацинуудай гэшүүдэй гурбанай нэгэ хубиһаа үсөөн бэшые нэгэдүүлдэг партийна организацинуудай эрилтээр, үгышье һаа, һайн дураараа тушаалһаа бууха тухай һунгагдадаг зургаанай зарим гү, али бүхы гэшүүдэй мэдүүлгээр энэ асуудал хаража үзэгдэдэг.

Зохихо суглаанууд, конференцинүүд ба съезднүүд дээрэ гү, али делегадуудай үзэмжөөр, партийна комитедүүд болон хиналтын комиссинуудай пленумүүд дээрэ тэдэниие эдэ зургаануудай гэшүүдээр нэгэн доро һунгалтатайгаар бүхы шатын партийна комитедүүдэй секретарьнар, хиналтын комиссинуудай түрүүлэгшэнэр һунгагдадаг. Зохихо партийна комитедэй гү, али комиссиин урда тэдэнэр тоосодог, партийна аппарадай организациһаа бэшэ ямаршье партийна организацида бүридхэлдэ байдаг.

12. Партийна комитедүүд болон хиналтын комиссинууд тэдэниие байгуулһан партийна организацинуудай урда тоосодог. Тэрэниие һунгаһан гү, али дурадхаһан партийна организациин урда һунгагдадаг зургаанай гэшүүн бүхэн хүдэлмэри тухайгаа тоосодог.

13. Шиидхэбэринүүдые абахадаа, партийна организацинууд болон тэдэнэй зургаанууд бүхы хараа бодолнуудые хаража үзэхэ уялгатай. Олонхиин баталан абаһан шиидхэбэриие булта заатагүй дүүргэдэг. Партийна суглаанууд, конференцинүүд, съезднүүд, гүйсэдхэхы ба хиналтын зургаануудай заседанинууд дээрэ, олониитэдэ мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлнүүдтэ үсөөнхид өөһэдынгөө хараа шугам аршалан хамгаалха, нэмэлтэ элидхэл хэхэ, тусхай һанамжаяа протоколнуудта тэмдэглүүлхэ, өөрынгөө организацида гү, али дээдын зургаануудта арсалдаата асуудалнуудые дахин хаража үзэхые эрилтэ табиха эрхэтэй.

Партийна комитедүүд ба хиналтын комиссинуудта, тэдэнэй бюронуудта, президиумүүдтэ арсалдаанай гараһан ушарта шиидхэбэриин проект дахин зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдажа, дуунуудай гурбанай хоёр хубиһаа бага бэшэ олонхиин дуугаар баталан абтадаг.

Съезднүүдэй, конференцинүүдэй, суглаануудай шиидхэбэринүүдые партийна организацинууд заатагүй дүүргэдэг. Комитедүүдэй ба бюронуудай шиидхэбэринүүд бэлдэгдэжэ байхадаа, тэдээндэ хабаатай партийна организацинуудта зүбшэн хэлсэгдэдэг, тиин баталан абтаһанай һүүлдэ заатагүй дүүргэгдэдэг.

14. Партиин һунгагдадаг зургаанууд этигэмжэ түлөөлэлгэнүүдээ бэелүүлхэ үедөө тэдээндэ хабаатай ажалаа ябуулхадань шэнжэлхы — мэдээсэлэй, урьдшалан хараалалгын-социологическа ба зүбшэл заабариин талаар тэдэниие гол түлэб хангадаг хүдэлмэриин аппарат байгуулдаг. Партийна аппарат эхин партийна организацинуудай зууршалгануудаар бүрилдүүлэгдэдэг. Партийна аппарадай хүдэлмэрилэгшэдтэ ажалай хуули хабаатай юм.

15. Партийна организацинууд болон комитедүүд өөһэдынгөө мүнгөөр гү, али бусад организацинуудтай хамта газетэ болон журналнуудые, бюллетеньнүүдые, пропагандистска, тайлбарилгын-мэдээсэлэй болон бусад материалнуудые хэблэхэ, зохихо редакцинуудые тогтоохо, мүн тэрэшэлэн теле-радио-дамжуулгын студинуудые байгуулха эрхэтэй. Олониитэдэ мэдээсэл тараадаг партийна хэрэгсэлнүүд партийна организацинууд болон комитедүүдэй органууд болодог, тэдэнэй хүтэлбэрилэгшэд зохихо партийна суглаан, конференци, съезд, партийна комитедэй пленум дээрэ һунгагдадаг. Областной, хизаарай, республиканска партийна организациин эрилтээр олониитэдэ мэдээсэл тараадаг түбэй партийна хэрэгсэлнүүд мэдүүлгэнүүд болон хандалгануудые, харин нютагай хэблэл партийна эхин организацинуудай зохихо документнүүдые хэблэхэ уялгатай.

III. Партиин эмхидхэлэй байгууламжа

16. Үйлэдбэриин ба территориальна шэнжээр КПСС байгуулагдадаг. Коммунистнуудай хүдэлдэг гү, али ажаһуудаг газарта байгуулагдадаг, газар дайдаараа нэгэдэдэг эхин организацинууд партиин үндэһэ һуурինь болодог. Союзна республиканuудай Компартинуудта нэгэдэдэг районно, городской, окружной, областной, хизаарай, автономито республиканuудай республиканска партийна организацинууд партиин байгууламжада мүн баһа ородог.

(Түгэсхэлынь 2-дохи нюурта).

Шалгалта юу харуулааб?

ХОЁР ОНДООГООР ХАНДАХАДАА

...э хоёр ажахы жэлһээ жэл...алдаа эдюулхэ үбһэ тэ...ээр дуталдажа, нилээд ...тэй байдалда ородог. ... Марксын нэрэмжэтэ кол..., мүн «Дружба» совхозой ...ехэнхи газарайнь таряалан ...иг хүнгэн хүрьһэтэй, мүн ...гдадаг сабшалангайньшье ...ган гасуурта баһал хохи... юм.

...ингаяа энэ жэлдэ үнгэрһэн ...июнь һарада гайтайхан ган ...р болошо, эдэ ажахы...а бэрхэтэйхэн байдал то...дуулаа.

...ды тиигэбэшье иимэ орёо ...тэй байдалай ушараад бай... эдэ ажахынууд адууһа ...а үбһэ тэжээлээр хангахын ...ямар хэмжээ абахаар ха...аб, үбһэ тэжээл бэлэдхэл... ямараар бэлдээд, хэзээ тэрээндэ орохоёо байнаб гэһэн асуудал манай шалгалтын бригадынхидые һонирхуулаа.

Абаһаар Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо ерэхэдээ, бирагүйшэг байдалтай ушараабди. Тэрэ үдэр колхозой түрүүлэгшэ Б. Н. Чимитовэй, ахамад инженер Б. М. Дашиевай үгы байһан дээрэһээнь партбюрогой секретарь З. Д. Цыбикжаловтай уулзажа хөөрэлдэбэбди.

— Ган гасуурһаа болошо, 832 гектар таряанай ургаса (бүхы таряанайнь 74 процент), 400 гектар сабшалан (бүхы сабшалангай 40 процент) ехээр хатаад хаягдаха болонхой. Бэрхэтэйл байдал тохёолдонхой даа,— гэжэ нүхэр Цыбикжапов хэлэнэ.

Һүүлэй үедэ хура бороо орожо, ургасые зарим тэды һайжаруулаашье һаань, эдэ тоо, баримтанууд дээрэһээ харахада, колхоз энэ жэлдэ нилээд ехэ таряа, малай тэжээл дутуу абаха ушартай болоно.

Теэд тохёолдоһон иимэ эрхэ байдалда колхозойхид ямар хэмжээ абажа, нэмэлтэ ямар арга боломжо хэрэглэжэ, үбһэ тэжээл шадаал һаа горитой бэлэдхэхэ гэжэ бодокоб? Энэ асуудалда партбюрогой секретарь тодорхой харюу үгэжэ шадахагүй байба. Нүгөө талаарaa эндэхид үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдээшье һайнаар бэлдээ гэхын аргагүй. Үбһэ хуряалгада хабаадуулагдаха машина, техникэнь һая болотор бэлэн болгогдоогүй байгаа. Складые даагша Г. Д. Доржиевай хэлэһэнэй ёһоор, эндэ косилка, тармуур болон бусад түхеэрэлгэнүүдтэ хэрэгтэй запас зүйлнүүд яһала бии. Заһабарилгые һаатуулха юумэн үгы.

— Үбһэндөө мэнэ орохоёо байна бэшэбди. Юугээ ярахабибди? Сабшаха ногоон үгы ха юм,— гэжэ үнинэй механизатор П. А. Иванов хэлэнэ.

Гэхэтэй хамта энэ колхоздо хэды бэрхэтэй байдалай тохёолдоошье һаань, бүхы арга боломжоёо хэрэглэжэ, газараа уһалбалынь, ган гасуурай хохидолые нилээд һулаарулха арга яһала бии байгаа. Нэгэл жэшээ дурдая. Механизатор Ш. Т. Хуригановай даадаг арендна звено 600 гектар таряалан даажа абанхай. Тэрэнэйнь 470 гектарта холимол тэжээл таригдаа юм. Тэрэнь хүсэ ехэтэй «Днепр» түхэлэй уһалууриин түхеэрэлгээр уһалагдадаг. Теэд тэрэ түхеэрэлгэнь сүүдхэдэ нэгэл хаһанда хүдэлгэгдэжэ, уһанай хоморто мүртэй ехэ газар ундалуулжа бираагүй. Энээнэй хажуугаар ургасаяа буртаг ногоонһоо саг сооонь хамгаалжа шадаагүй.

Юрэдөөл Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо бүхы арга хурга хэрэглэн, таряалан сабшалан уһалжа, ган гасуурай бэрхэшээлые дабаха арга боломжые хэрэглэжэ шадаагүй.

Харин «Дружба» совхоздо энээнһээ тад ондоо байдал үзэгдэнэ. Эндэ ган гасуур бүришье ехэ хохидол ушаруулаа. Теэд совхозойхид тэнгэриин шарай адаглаад, гараа хабсаргаад һуугаагүй. Уһалууриин бүхы техникэ, түхеэрэлгэнүүдые үдэр, һүнигүй хүдэлгөө. Эндэ һая болотор 9 бүлүүр станци, газар уһалха «Томский» түхэлэй түхеэрэлгэ ходо хүдэлгэгдэжэ байгаа. Энээнһээ гадна хэдын багахан горходой уһа тогтоожо, Үдэ гол дээрэ олон станци тодхожо, газар уһалха бүхы арга хэрэглээ гэхэдэ алдуугүй.

Совхозой директор П. В. Печкин, ажахын мэргэжэлтэд В. Н. Гаськов, Н. А. Ерофеев гэгшэдэй хэлэһэнэй ёһоор, эндэхид иимэ айхабтар ехэ ган гасуур болоһон жэлдэшье 14—15 мянган центнер үбһэ лаб абаха аргатай байна. Энэнь үнгэрһэн жэлэйхиһээ бага бэшэ.

Эдэ бүгэдэһөө ямар тобшолол хэхэб гэхэдэ, мүрысэдэг хоёр ажахынуудта үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын, асуудалда, ган гасуурай хойшолонгые дабаха хэрэгтэ хоёр ондоогоор хандаһаниинь элитээр харагдана. Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозойхид иимэ байдалһаа зохихо тобшолол хэжэ, тодорхой хэмжээ яаралтайгаар абаха ёһотой. Саг үшөө бии. Алдаһанаа тэхэрюулхэ зэргэтэй.

Ц-Д. ЦЫРЕНОВ,
арадай хиналтын Загарайн районно комитедэй түрүүлэгшэ.
А. ЖИГАЛИН,
РАПО-гой ахамад агроном.

Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVIII съездын тогтоол

КПСС-эй XXVIII СЪЕЗДДЭ АЖАЛШАДАЙ ЭЛЬГЭЭҺЭН БЭШЭГҮҮД ТУХАЙ

1. КПСС-эй XXVIII съездын нэрэ дээрэ коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй эльгээһэн бэшэгүүд тухай съездын секретариадай мэдээсэлые анхаралдаа абажа, тэдэниие хаража үзэхэ талаар хүдэлмэри эмхидхэхэ.

2. КПСС-эй XXVIII съездын нэрэ дээрэ ерэһэн бэшэгүүдтэй хүдэлмэри түгэсхэхэ, тэдээн соо табигдаһан асуудалнуудые, дурадхалнуудые, мүн дутуу дунданууд ба эрхэтэдэй үндэһэ баримтатай зэмэлэлтэнүүд болон гомдолнуудай шалтагаануудые зайсуулха талаар ажаглалтанууд ба гүйлтануудые саг соонь анхаралтайгаар хаража үзэхэ талаар хэмжээнүүдые баталан абахые партиин Центральна Комитедтэ ба КПСС-эй Центральна Хиналтын Комиссида даалгаха.

КПСС-эй XXVIII съездэ ажалшадай эльгээһэн бэшэгүүдые хаража үзэхэ талаар хэгдэһэн хүдэлмэриин дүнгүүд тухай түбэй партийна хэблэлдэ мэдээсэхэ.

ПЛЕНУМ ТҮГЭСЭБЭ

МОСКВА. (ТАСС). РСФСР-эй дулдыданги бэшэ профсоюзуудай федерациин (ФНПР) соведэй пленум хүдэлмэриеэ түгэсхэбэ. Россин Хойто зүгэй нютагуудай шиидхэгдээгүй асуудалнууд, дэлгүүрэй экономикодо шэлжэн оролгын, Чернобылиин асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэһэн байгаа. Кризисһээ республикые гаргаха талаар правительствын дурадхаһан программые пленум дэмжээ.

1991 ондо РСФСР-эй правительстватай ФНПР-эй соведэй бэелүүлхэ хэлсээнэй проект зүбшэн хэлсэлгэдэ табигдажа, һонирхолтой үгэ буляалдаан болоо. Экономикые гурашуулан һайжаруулха, социальна һалбари хүгжөөхэ, байгаали хамгаалха талаар хоёр талынхидай абаһан уялганууд тэрээн соо харуулагданхай. Тус документые бэлэн болгожо, һүүлдэ правительствада дамжуулха шиидхэбэри абтаа. ФНПР-эй ойрын хараа түсэбүүд тухай документын проект пленум гол түлэб һайшааһан байна.

ПРАВИТЕЛЬСТВЫН ШИИДХЭБЭРИ

Мүнөө жэлдэ урдахи олохон районуудта, илангаяа Дунда Азиин ба Закавказиин республиканuудай, Дагестанай АССР-эй, Краснодарай ба Ставрополиин хизаарнуудай, Ростовско областиин ажахынуудта эртын хартаабхын, овощой, бахчева ургамалнуудай ба үрэ жэмэсэй һайн ургаса ургуулагданхай. Ороной бусад регионуудта иимэ продукци горитой ехээр эльгээхэ арга бии.

Коми АССР-тэ, Яхадай АССР-тэ, Архангельска, Магаданай, Мурманска ба Тюменскэ областьнуудта, Норильскда ба Хойто зүгэй бусад районуудта заагдаһан зүйлнүүдые зөөлгэдэ сэрэгэй ашаанай самолёдуудые саг дары эльгээхэ тухай шиидхэбэри СССР-эй Министрнүүдэй Совет баталан абаба. Правительствын шиидхэбэреэр продукци зөөлгын хүнгэлэлтэтэй эрхэ нүхэсэлнүүд хараалагданхай. Авиационно түлишөөр хангаха асуудалнууд шиидхэгдээ. Үрэ жэмэс болон овощ зөөхэ сэрэгэй самолёдуудые һаадгүйгөөр хангаха гэжэ СССР-эй Граждан авиациин министерствэдэ даалгагдаба.

Тэжээл бэлэдхэлгэ—бүгэдын хэрэг

НУГА САБШАЛАНДАА ГАРАНХАЙ

Түнхэнэй совхозой дүршэлтэй механизаторнуудай нэгэн, КПСС-эй гэшүүн В. Б. Сыбеновэй даадаг үбһэшэдэй звено эдэ үдэрнүүдтэ даалгагдаһан нуга сабшалан дээрээ гараба. Банайн-Бадараа гэжэ нэршэһэн газартаа звеногой гэшүүд бүхы техникээ, зэр зэмсэгээ, үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ тон хэрэгтэй болохо юумэнүүдээ эртүүр абаашаад, мүнөө өөһэдөө байрааргаа байхаяа ошобо.

Эдэнэр ошоһоор ногоогоо сабшаагүй. Юундэб гэхэдэ, энэ холын сабшалан хүрэжэ ошохо гэзшэ тиимэшье бэлэн хэрэг бэшэ юм. Тиишээ харгынь ехэл муу. Эрхүү гол гаталха хэрэгтэй болодог. Энээнһээ урагша жэлнүүдтэ сабшалангаа ошоходоо, совхозой үбһэшэд харгыдаа олон үдэрөө гээжэ, үбһэндөө ородог байгаа. Эндэһээ тэжээл бэлэдхэхэ хаһань ехэл унжагайрдаг, үбһэнэй шанарыньшье муудадаг бэлэй.

Мүнөө жэлдэ иимэ байдалда дахинаа орохогүй гэжэ коммунистнууд В. Сыбенов, Д. Хартаев гэгшэд өөһэд соогоо хэлсээд, сабшаландаа эртүүр гараха гэһэн зорилго хараалһан байгаа бшуу.

Звеногой гэшүүд тэндээ хүрэһөөр, түрүүшын үедэ харгыгаа заһаха, үбһэ бэлэдхэхэ машина, техникээ үшөө дахин шалгаха талаар ажал үргэнөөр ябуулаа. Мүнөө тэдэнэр эдэ үдэрнүүдтэ үдхэнөөр ургаһан ногоогоо сабшажа эхилбэ.

Ж. ДОЛГОРОВ.
Түнхэнэй район.

Хэжэнгын районой «Первомайский» совхозой механизаторнууд хабарайнгаа тарилгые амжалтатайгаар дүүргэһэнэйнгээ удаа, үбһэ хуряалгын онһон техникэ заһабарилжа захалһан юм. Энэ харюусалгатай хүдэлмэридэ ажахын механизаторнууд Д. Б. Гунсынов, Д. Н. Намсараев, И. П. Мучкин эдэбхитэйгээр хабаадахадаа, халаан бүриингөө даабарие холо үлүүлэн дүүргэдэг байгаа. Ажахын энэ харюусалгатай хүдэлмэридөө һаадгүйгөөр орохо хэрэгтэ тэдэнэй оруулһан хубита сэгнэшэгүй ехэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: дүй дүршэлтэй механизатор Д. Н. Намсараев үбһэшэдэй звенодо ябуулагдахаяа байһан тракторна тармуурай дэргэдэ.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН УСТАВ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Коммунистнуудай үүсхэлээр партийна организацинуудай секретарьнарай советүүд, партийна клубууд, теоретическэ семинарнууд, үгэ буляалдалгын түбүүд, партиин ветерануудай Советүүд ба һонирхолой болон шиидхэгдээгүй асуудалнуудай талаар коммунистнуудые нэгэдүүлдэг бусад түхэл янзанууд коммунистнуудай үүсхэлээр байгуулагдажа хүдэлхэ аргатай. Партийна эхин организацинууд бэшэ байха зуураа, тэдэнэр КПСС-эй программна заабаринуудта үндэһэлэн, элдэб асуудалнуудые зүбшэн хэлсэдэг ба тэдээн тушаа өөһэдынгөө хараа бодолнуудые зохёодог, дурадхалнууд болон проектнүүдые али бүхы шахуу партийна комитедүүдэй үзэмжэдэ табидаг.

Өөрын дотоодын журамтай можо бүлэгүүдые КПСС-тэ байгуулжа болохогүй, энэнь үгэ буляалдаанай үедэ хараа бодолойнгоо талаар коммунистнуудай нэгэдэхэ эрхые хизаарлаhагүй.

ПАРТИИН ЭХИН ОРГАНИЗАЦИНУУД

17. КПСС-эй гурбанһаа үсөөн бэшэ гэшүүнэй байһан ушарта тэдэнэй суглаанай шиидхэбэреэр партийна эхин организацинууд байгуулагдадаг ба партиин зохихо райкомдо, горкомдо бүридхэлдэ абтадаг.

Партийна эхин организаци өөрынгөө бүридэлдэ партийна бүлэгүүд болон цеховэ организацинуудые байгуулха аргатай. Тэрэнэй шиидхэбэреэр КПСС-эй гэшүүн байлгатай холбоотой асуудалнуудаар эхин организацинуудай эрхэнүүд һүүлшынхидтэнь олгогдодог.

Ажал ябуулгынгаа тодорхой зорилгонууд болон эрхэ нүхэсэлнүүдые хараада абан, партида абаха ба КПСС-эй гэшүүн байлгые болюулха, өөрынгөө байгууламжые, хүдэлмэриингөө шэглэлнүүд болон онол аргануудые, суглаануудые үнгэргэхэ болзор ба гурим, политическэ ябуулгануудые, финансово-ажахын ажал ябуулгые тодорхойлхо асуудалнуудые партийна эхин организацинууд өөһэдөө мэдээд шиидхэдэг, совет ба ниитын эмхинүүдтэй харилсаа холбоо тогтоодог.

Партийна эхин организацинууд партийна шиидхэбэринүүдые идхадаг ба бодото дээрэнь бэелүүлдэг, ажалша коллективүүдтэ ба газар дайда дээрээ партиин үзэл сурталай-политическэ ба эмхидхэлэй уялгануудые дүүргэдэг, экономическа ба социальна асуудалнуудые шиидхэлгэдэ нүлөө үзүүлдэг, социальна үнэн зүб байдал аршалан хамгаалдаг.

Партийна эхин организацинууд партийна съезднүүдые, конференцинүүдые, партийна комитедүүдэй пленумүүдые бэлдэхэ үедэ документнүүдэй проектнүүдые зохёохо, ямаршье партийна зургаанай шиидхэбэридэ хандасаяа элирхэйлхэ эрхэтэй. Тэрэнэйнь гол удхаар харюу үгэхэ уялгатай. Тоо бүридхэлдэнь байдаг гү, али эдэ зургаануудта тэдэнэй дурадхаһан коммунистнуудые бүхы шатын партийна зургаануудай бүридэлһөө гаргаха тухай дурадхал оруулха аргатай.

18. Хүдэлмэри хэхын тула партийна эхин организациин суглаан (конференци) хоёр-гурбан жэлээр партийна бюро (комитет) ба тэрэнэй секретарие, мүн тэрэшэлэн коммунистнуудай үзэмжөөр хиналтын (шалгалтын) комисси һунгадаг. 15-һаа үсөөн коммунистнуудтай партийна организацинуудта суглаагаар тогтоогдоһон болзороор ба гуримаар партийна организациин секретарь ба тэрэнэй орлогшо, партийна бүлэгүүдтэ — партгрупорг һунгагдадаг.

ПАРТИИН РАЙОННО, ГОРОДСКОЙ, ОКРУЖНОЙ, ОБЛАСТНОЙ, ХИЗААРАЙ БА АВТОНОМИТО РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА ОРГАНИЗАЦИНУУД

19. Эхин организацинуудые нэгэдүүлдэг районно ба городской партийна организацинууд байгууламжын талаар партиин түшэг тулгууринь болодог.

Районно, городской партийна конференци табан жэлээр районно, городской партийна комитет, мүн тэрэшэлэн хиналтын комисси һунгадаг. Партийна комитедэй шиидхэбэреэр, зохихо хиналтын комиссиин дурадхалаар гү, али тус организациин гэшүүдэй гурбанай нэгэ хубиһаа үсөөн бэшые нэгэдүүлдэг партийна организацинуудай эрилтээр ээлжээтэ бэшэ партийна конференци зарлагдадаг.

Эхин организацинуудай һанамжануудые хараада абан, районно, городской партийна комитет пленум дээрээ райкомой, горкомой бюро һунгадаг.

Партиин райкомууд, горкомууд коммунистнуудай тоо бүридхэдэг, байлгадаг, партийна эхин организацинуудай ажал ябуулгые таарууһан хүтэлдэг, ажалша коллективүүдтэ ба эрхэтэдэй ажаһуудаг газарнуудта партиин политика ба шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар хүдэлмэри тэдэнэртэй хамта эмхидхэдэг, социально-экономическа, соёлой ба бусад тодорхой асуудалнуудые олониитын ба засагай зургаануудай үзэмжэдэ табидаг, тэдэниие бэелүүлгэдэ туһалдаг.

20. Автономито республикануудай республиканска, хизаарай областной, окружной партийна организацинууд партиин политика бэелүүлхэ талаар автономито республикын, хизаарай, областиин, округой оршом соо хүдэлмэри ябуулдаг, дээдэ тээнь байһан партийна органуудай шиидхэбэринүүдые, тогтоолнуудые тэдэнэй гүйсэдхэлгые хангадаг.

Автономито республикын республиканска, хизаарай, областной, окружной партийна конференци зохихо партийна комитедые, мүн хиналтын комиссиие табан жэлээр һунгадаг. Тус эмхиин гэшүүдэй ниитэ тоогой гурбанай нэгэ хубиһаа үсөөн бэшые нэгэдүүлдэг комитедэй шиидхэбэреэр, хиналтын комиссиин дурадхалаар гү, али партийна организацинуудай эрилтээр ээлжээтэ бэшэ конференцинүүд зарлагдадаг.

Шухала хэрэгтэй болоходонь зарлагдадаг конференцинүүд, мүн баһа партийна комитедүүдэй пленумүүд партийна организацинуудай һанамжануудые хараада абажа, нютагай политическэ, национальна, социальна, экономическа, экологическа, соёлой-сэдьхэл бодолой асуудалнуудые шиидхэхэ программануудые зохёожо, гүрэнэй засагай зургаануудта болон хүн зондо дурадхадаг. Парти доторой ажабайдалай, кадрова хүдэлмэриин, партийна организациин бюджедэй, хэблэлэй ажал ябуулгын асуудалнууд тэдээн дээрэ хаража үзэгдэдэг.

Автономито республикануудай республиканска, хизаарай, областной, окружной партийна комитедүүд пленумүүд дээрээ бюрое һунгадаг, эмхиингээ байгууламжые бэеэ даагаад тодорхойлдог, КПСС-эй гэшүүдые бүридхэлдэ абалгын асуудалнуудаар партиин райкомуудай эрхэнүүдые эгээл томо ехэ партийна эхин организацинуудта олгодог.

21. Районно, городской, окружной, областной ба хизаарай, автономито республикын республиканска партийна организациин хиналтын комисси өөрынгөө президиумые һунгадаг. Хиналтын комиссинууд хүтэлбэрилхы партийна органуудай шиидхэбэринүүдые гүйсэдхэлгые хинадаг, партийна журам ба ниитын сэдьхэл бодолой хэм хэмжээнүүдые, коммунистнуудай сахилгада хабаатай асуудалнуудые шиидхэдэг, партиин гэшүүдэй нэрэ хүндые хамгаалдаг, тэдэнэй гомдолнуудые хаража үзэдэг, шүүмжэлэлые хашаха талаар гэм зэмэтэй, засагаа хэтэрүүлһэн хүнүүдые харюусалгада хабаадуулдаг. Партийна бюджет болон партиин эмхи зургаануудай ажахын ажал ябуулга гүйсэдхэлгые шалгадаг. Хиналтын комисси тэрэниие һунгаһан органдо мэдэлтэй байдаг, районно, городской, окружной, областной, хизаарай гү, али автономито республикын республиканска партийна конференциин баталһан дүримтэй тааралдуулан, бэеэ даагаад хүдэлдэг.

СОЮЗНА РЕСПУБЛИКАНУУДАЙ КОММУНИС ПАРТИНУУД

22. Союзна республикануудай коммунис партинууд бэеэ дааһан байдалтай юм. КПСС-эй үндэһэ һуури табидаг программна ба Уставай гол ёһонуудай үндэһөөр тэдэнэр өөһэдын программна ба нормативна документнүүдые зохёодог, политическэ, эмхидхэлэй, кадрова, хэблэлэй, мүнгэн һангай-ажахын ба бусад асуудалнуудые шиидхэдэг, республикануудай гүрэнэй байгуулалтын, социально-экономическа ба соёлой хүгжэлтын асуудалнуудаар партиин хараа шугамые бэелүүлдэг. Союзна республикануудай компартинууд бусад тэрэ тоодо гадаадын оронуудай партинуудтай, ниитын хүдэлөөнүүдтэй холбоо тогтоодог.

Союзна республикануудай компартинуудта хабаатай КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гол шухала шиидхэбэринүүд тэдэнэй бүрин эрхэтэ түлөөлэгшэдэй хабаадалгатайгаар зүбшэн хэлсэгдэдэг. Хэрбээ баталагдан абтаһан шиидхэбэриие буруушаагаа гээшэ һаа, союзна республикын компартиин Центральна Комитет энэ шиидхэбэри бэелүүлхые абангүй, КПСС-эй ЦК-гай Пленум гү, али КПСС-эй ЦК-гай болон ЦКК-гай нэгэдэмэл Пленум дээрэ арсалдаата асуудалнуудые хаража үзэхэ эрилтэ табиха эрхэтэй.

СССР-эй ЗЭБСЭГТЭ ХҮСЭНҮҮДТЭХИ КПСС-эй ЭМХИНҮҮД

23. СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэхи партийна организацинуудай ажал ябуулга КПСС-эй Уставай болон Бүхэармиин партийна конференциин дурадхалаар КПСС-эй ЦК-гай баталан абаһан документнүүдэй үндэһөөр эмхидхэгдэдэг.

СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэхи партийна хүдэлмэри партийна эхин организацинуудаар, һунгагдадаг партийна органуудаар дамжуулан бэелүүлэгдэдэг. Тэдэнэр армиин коммунистнуудаар дамжуулан, сэрэгэй коллективүүдэй ажабайдалда, ажал ябуулгада нүлөөлдэг, сэрэгэй советүүдтэй, командирнуудтай, сэрэгэй-политическэ органуудтай, зохихо территориальна партийна организацинуудта нягта холбоотойгоор хүдэлдэг. Партийна комитедые һунгадаг Бүхэармиин партийна конференци хадаа СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй дээдэ партийна орган болоно.

Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэй коммунистнууд территориальна партийна организацинуудай һунгагдадаг органуудые һунгаха, тэдэнэй бүридэлдэ һунгагдаха аргатай. Территориальна партийна комитедүүдэй тодорхойлһон түлөөлэлгын хэмжээнүүдээр сэрэгэй частьнуудай ба нэгэдэлнүүдэй партийна суглаанууд, конференцинүүд дээрэ районно, городской, окружной, областной, хизаарай, республиканска партийна конференцинүүдтэ, союзна республикануудай компартинуудай съезднүүдтэ делегадууд һунгагдадаг.

КПСС-эй Уставтай зохилдуулан, КПСС-эй съездэ, Бүхэсоюзна ба Бүхэармиин партийна конференцинүүдтэ арми болон флодой партийна организацинуудһаа һунгагдадаг.

Ажаглалта. КГБ-гэй сэрэгүүдтэ, дотоодын ба түмэр замай сэрэгүүдтэ партийна хүдэлмэри Зэбсэгтэ Хүсэнүүдэйхидэ адлирхуугаар ябуулагдадаг.

КПСС-эй ДЭЭДЭ БА ТҮБЭЙ ОРГАНУУД

24. Съезд хадаа Советскэ Союзай Коммунис партиин дээдэ орган мүн. КПСС-эй Центральна Комитет ээлжээтэ съезднүүдые табан жэлдээ нэгэ дахинһаа үсөөн бэшээр зарладаг. Съездые зарлаха, тэрэнэй зүблэхэ зүйл ба түлөөлэлгын хэмжээн тухай ЦК-гай шиидхэбэри съездын болохоһоо гурбан һараһаа оройтуулангүй соносхогдодог. Съездын үзэмжэдэ табигдаха гол асуудалнуудаар документнүүдэй проектнүүдые Центральна Комитет толилдог.

Өөһэдынгөө үүсхэлээр, КПСС-эй ЦКК-гай дурадхалаар гү, али коммунистнуудай ниитэ тоогой гурбанай нэгэ хубиһаа бага бэшынь, мүн союзна республикануудай гурбан болон тэрээнһээ дээшэ компартиин эрилтээр КПСС-эй Центральна Комитет КПСС-эй ээлжээтэ бэшэ (онсо яаралтай) съезд зарладаг. Съезд хоёр һарын болзор соо зарлагдадаг, хэрбээ союзна республикануудай олонхи компартинуудай тэрээн дээрэ түлөөлэгдөөд байгаа гээшэ һаань, бүрин эрхэтэй гэжэ тоологдодог.

Хэрбээ Центральна Комитедэй ээлжээтэ бэшэ (онсо яаралтай) съездые зарлаагүй һаань, тэрэниие үнгэргэхэ эрилтэнүүдые т а б и һ а н эмхинүүд ээлжээтэ бэшэ съездые зарлаха талаар партиин ЦК-гай эрхэнүүдтэй эмхидхэлэй комитедые байгуулха аргатай.

25. КПСС-эй съезд:

— Центральна Комитедэй болон Центральна Хиналтын Комиссиин, съездын һунгадаг бусад органуудай ба хүнүүдэй тоосоонуудые, элидхэлнүүдые шагнадаг, тогтоолнуудые абадаг, тэдэнэй хүдэлмэридэ сэгнэлтэ үгэдэг;

— партиин Программа болон Уставые баталан абадаг, тэдэниие шэнээр хаража үзэдэг, хубилгадаг;

— партийна байгуулалтын, үзэл сурталай ажал ябуулгын, КПСС-эй дотоодын ба гадаадын политикын талаар партиин хараа шугамые тодорхойлдог;

— КПСС-эй Центральна Комитедые, Центральна Хиналтын Комиссиие һунгадаг;

— КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарие, тэрэнэй орлогшые һунгадаг, тиихэдээ нэгэн доро тэдэниие КПСС-эй ЦК-гай гэшүүдээр һунгадаг;

— КПСС-эй ЦКК-гай түрүүлэгшые һунгадаг, тиихэдээ нэгэн доро тэрэниие КПСС-эй ЦКК-гай, ЦКК-гай Президиумэй бүридэлдэ һунгадаг.

26. Партиин политикын ба бодото ажал ябуулгын гол асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхын тула съезднүүдэй хоорондохи үе соо КПСС-эй Центральна Комитет КПСС-эй Бүхэсоюзна конференциие зарладаг.

Тэдэнэй хүдэлмэри тухай КПСС-эй Центральна Комитедэй, Центральна Хиналтын Комиссиин тоосоонуудые шагнаха, тэдэнэй бүридэлые (съезднүүдэй хоорондохи үе соо гурбанай нэгэ хуби хүрэтэр) зарим хубяарнь шэнээр һунгаха, КПСС-эй программна документнүүдэй хэмжээн соо партида шухала удха шанартай бусад шиидхэбэринүүдые абаха, партиин Уставта хубилалтануудые оруулха эрхэтэй.

27. Съезднүүд болон конференцинүүдэй хоорондохи үе соо КПСС-эй Центральна Комитет:

— КПСС-эй съезднүүд болон конференцинүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлгые эмхидхэдэг;

— дотоодын болон гадаадын политикын үг удхаар дурадхалнуудые зохёогоод, СССР-эй Арадай депутадуудай съездэ болон СССР-эй Верховно Советдэ оруулдаг;

— союзна түлөөлэлгэдэ органуудта КПСС-эй партийна бүлэгүүдэй (коммунистнуудай фракцинуудай) ажал ябуулгые залан хүтэлбэрилдэг;

— КПСС-эй кадрова политикые зохёожо бэелүүлдэг;

— партиин эмхи зургаануудые, предприятинуудые байгуулдаг, тэдэнэй ажал ябуулгые хинадаг;

— орон доторхи ниитэ-политическэ эмхинүүдтэй харилсаануудые тогтоодог, хилын саанахи партинуудтай харилсаануудта КПСС-ые түлөөлдэг.

28. Пленумүүдэй хоорондохи сагта политическэ болон эмхидхэлэй асуудалнуудые шиидхэхын тула Центральна Комитет КПСС-эй ЦК-гай Политбюрое һунгадаг, тоогой талаар тэрэнэй бүридэлынь КПСС-эй ЦК-гай Пленумээр тодорхойлогдодог. КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой бүридхэлдэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, тэрэнэй орлогшо болон союзна республикануудай компартинуудай ЦК-нуудай нэгэдэхи секретарьнар оролсодог.

ЦК-гай Политбюрогой хүдэлмэриие КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь хүтэлбэрилдэг.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюро шиидхэбэринүүдые партийна организацинуудта өөрынгөө нэрэһээ эльгээдэг. Эгээн шухала политическэ асуудалнуудаар шиидхэбэринүүдые Политбюро эхин партийна оганизацинуудай зүбшэн хэлсэлгэдэ табяад, удаань КПСС-эй ЦК-гай Пленумэй баталамжада табидаг.

ЦК-гай Политбюро өөрынгөө ажал ябуулга тухай КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ жэл бүри тоосодог.

Центральна Комитет КПСС-эй ЦК-гай Секретариадые һунгадаг, тэрэниие КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин орлогшо хүтэлбэрилдэг. Секретариат съезднүүдэй, конференцинүүдэй, Центральна Комитедэй, тэрэнэй Политбюрогой шиидхэбэринүүдэй парти дотор гүйсэдхэлгые эмхидхэдэг, КПСС-эй ЦК-гай аппарадай хүдэлмэриие залан хүтэлбэрилдэг.

29. КПСС-эй ЦК-да тэрэнэй ажал ябуулгын гол шэглэлнүүдээр саг үргэлжын комиссинууд байгуулагдадаг. Тэдэнь КПСС-эй ЦК-гай Пленум дээрэ ЦК-гай гэшүүдһээ болон советнигүүдээр баталагдаһан бусад коммунистнуудһаа бүридүүлэгдэдэг. Комиссинууд КПСС-эй ЦК-гай секретарьнараар толгойлогдодог.

30. КПСС-эй Центральна Хиналтын Комисси өөрынгөө ажал ябуулгада КПСС-эй Уставые болон партиин съезд дээрэ баталагдадаг Дүримые хүтэлбэри болгодог. Өөрынгөө Пленум дээрэ тэрэ Президиум һунгадаг.

31. КПСС-эй ЦК болон КПСС-эй ЦКК жэлдээ хоёрһоо үсөөн бэшэ пленарна заседани, хэрэгтэй болоо һаань — хамтын заседанинуудые үнгэргэдэг.

КПСС-эй ЦК-гай гэшүүд КПСС-эй ЦКК-гай пленумүүдэй хүдэлмэридэ хабаадажа болохо, зүгөөр ЦКК-гай гэшүүд КПСС-эй ЦК-гай Пленумүүдэй хүдэлмэридэ зүблэхэ дуутайгаар хабаададаг.

Партиин гэшүүн нэгэн доро КПСС-эй ЦК-да болон КПСС-эй ЦКК-да һунгагдаха ёһогүй.

IV. Коммунистнууд Советүүдтэ, гүрэнэй зургаануудта, ниитэ нэгэдэлнүүдтэ

32. Партийна организацинууд болон комитедүүд, үүргэ уялгануудаа гүрэнэй болон ажахын зургаануудай уялгануудтай худхангүй, партиин политическэ хараа шугамые тэндэ хүдэлдэг коммунистнуудаар дамжуулан ябуулдаг.

33. КПСС общество дотор политическэ хүтэлбэрилхы үүргэ бэелүүлдэг байхын түлөө арадай депутадуудай Советүүдтэ үнгэргэгдэдэг сүлөөтэ һунгалтануудта болон совет эрхэтэдэй һанал бодолоо гэршэлхэ бусадшье аргануудта хабаадажа, тэмсэлдэ оролсодог. Партийна организацинууд өөрынгөө һунгалтын урда тээхи программануудые зохёожо, тунхагладаг. Коммунистнуудые арадай депутадуудта кандидадуудаар зууршалдаг, һунгалтын кампани эмхидхэхэдэнь тэдэнэртэ туһалдаг.

Партийна организацинууд Конституциин үндэһэн дээрэ, тэрээнтэй зохилдуулан, ажал ябуулгаяа эрхилдэг бусад ниитэ-политическэ зургаануудтай болон бүридэлнүүдтэй һунгалтын урда тээхи хэлсээ баталжа, тэдэнэй дэбжүүлһэн депутадуудта КПСС-эй гэшүүн бэшэ кандидадуудые дэмжэдэг.

34. Арадай депутадуудай Советүүдэй съезднүүд болон сессинүүд дээрэ тэдэ Советүүдтэ һунгагдаһан коммунистнууд Советүүдэй эрхэ түлөөлэлгын болзорто өөрынгөө ажал хүдэлмэри зохилдуулан ябуулхын, һунгагшадай хүсэл зориг болон захилнуудые ажабайдалда бэелүүлхын тула партийна бүлэгүүд (коммунистнуудай фракцинууд) боложо нэгэдэхэ аргатай. Партийна хүтэлбэрилхы органуудһаа дулдыдадаггүй аад, КПСС-эй нэрэһээ ажал ябуулга эрхилдэг бүлэгүүд болон фракцинуудые коммунистнууд Советүүдтэ байгуулха ёһогүй.

Партийна бүлэгүүд (коммунистнуудай фракцинууд) тус тус партийна комитедүүдтэй харилсадаг, тэдэнһээ туһаламжа ба дэмжэлгэ абадаг, тэдэнэй шиидхэбэринүүд болон дурадхалнуудые анхаралдаа абадаг.

Ажал хүдэлмэреэ эрхилхын тула партийна бүлэгүүд (фракцинууд) бюро гү, али түрүүлэгшые һунгажа болохо.

35. Парти демократиин ба социальна үнэн зүбэй тала баримталдаг ниитын хүсэнүүдтэй харилсадаг. Профсоюзай, бусад ниитэ-политическэ эмхи зургаануудтай ба олониитын хүдэлөөнүүдтэй тэрэ политическэ талаар бэе бэедээ туһалалсалгын, адли тэгшээр харилсалгын, ондоо хараа бодол хүндэлэлгын ёһо гуримаар харилсаануудаа тогтоодог.

Ниитын эмхинүүдэй зарлаһан съезднүүд болон конференцинүүд дээрэ Советүүдтэ байгуулагдаһан бүлэгүүд (фракцинууд) шэнги партийна бүлэгүүд (коммунистнуудай фракцинууд) байгуулагдажа болохо.

36. Партийна зургаанууд болон эхин партийна организацинууд залуушуулай дунда хүдэлмэри ябуулхадаа түшэглэдэг, социалис хараа шэглэлтэй залуушуулай эмхинүүдтэй харилсадаг, тэдэнэй ажал ябуулгада али талаар туһа хүрэдэг, КПСС-эй залуушуулай политикые зохёолгодо, бэелүүлгэдэ хабаадуулдаг. Партийна болон комсомолой организацинуудай хоорондохи харилсаанууд политическэ үзэл сурталай талаар ниитэ нэгэн байлгын, залуу коммунис холбооной эмхидхэлэй талаар бэеэ даанги дээрэһэнэй, бэе бэеэ хүндэлһэнэй ба этигэл найдалгын ёһонууд дээрэ тогтоогдодог. Парти ВЛКСМ-ые өөрынгөө гэшүүнүүдые нэмээн жагсааха эгээн дүтын резерв гэжэ...

Залуушуулай эмхинүүдэй һунгагдамал органууд залуушуулай политикын асуудалнуудые тус тус партийна комитедүүдтэ зүбшэн хэлсэхэдэнь хабаадаха эрхэтэй.

37. Эхин партийна организацинууд болон партийна комитедүүд коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдэй ажахын, ниитын ажал ябуулгын тодорхой ажал... зууршалха аргатай. Политическэ онол аргануудые... тэдэниие зохихо тушаалнуудта һунгагдахадань гү, ... доходонь туһа хүргэдэг, тэдэниие дэмжэдэг, ажал... хайнь коммунистнуудай тоосоонуудта шагнадаг, ... һэн тобшололнууд болон зууршалгануудые соно...

V. КПСС-эй мүнгэн ба эд...

38. КПСС-эй болон тэрэнэй организацинуудай ... га партиин олзо оршын финансова ба материа... скэ нөөсэнүүдээр хангагдадаг.

КПСС-эй мүнгэн зөөри гэшүүдэй партийна түлбэ... лэлэй болон үйлэдбэриин-ажахын ажал ябуулга... нистнуудай, зарим эрхэтэдэй һайн дураараа ... сэнүүдһээ болон бусадшье мүнөө хүсэндөө бай... зүрюу бэшэ оршонуудһаа бүрилдэдэг.

Партиин гэшүүдтэ гэшүүнэй һара бүриин түлбэр ... жээтэйгээр тогтоогдоно:

70 түхэриг хүрэтэр абадаг һаа

71—100 түхэриг

101—150 түхэриг

151—250 түхэриг

250 түхэригһөө дээшэ

Ажал хэдэг коммунист-пенсионернууд гэшүү... түлбэри пенсиһээ болон салинһаа ами амяарнь ...

39. КПСС-эй бюджет, тэрэнэй бүридэл, тэрээ... партийна организацинуудай олзо оршоһоо да... дэндэ мүнгэн зөөриин талаар туһаламжын хэмж... на бюджедэй гүйсэдхэлгэ тухай тоосоон партиин ... Комитедэй Пленум дээрэ баталагдажа, коммунис... дэндэ хүргэгдэдэг.

КПСС-эй Центральна хиналтын комиссиие, хи... органуудые тэдхэхэ мүнгэн зөөри тус тус парти... дүүдэй болон хиналтын комиссинуудай хамты... дээрэ тодорхойлогдодог.

Партийна бүхы организацинууд өөрынгөө бюдж... лэхэ, бүридэлэй, штатна, үйлэдбэриин-ажахын ас... шиидхэхэ, саг үргэлжэ хэблэгдэжэ байдаг хэблэ... болгохо, хубилгаха болон болюулха талаар ши... дые бэеэ даагаад абадаг. Бюджедүүд болон т... сэдхэлгэ тухай тоосоонууд партийна комитед... мүүд дээрэ баталагдадаг. Партийна комитедүүд... скэ хүдэлмэриин аша туһада зүрилдэдэггүй ... ажахын ажал ябуулга али болохоор дэмжэгдэдэ...

40. КПСС-эй зөөри бүхы партиин нөөсэ баял... шангууд болон барилганууд, түхеэрэлгэнүүд, зэ... ёл-гэгээрэлэй болон элүүржүүлгын хэрэгтэ ... эд зөөри, мүнгэн зөөри, предприятинууд, парти... нүүд тэдэнэй бүридэлдэ ородог, саг үргэлжэ гар... даг хэблэлнүүд болон типографинуудтайгаа хам... ажал ябуулгада шухала хэрэгтэй бусадшье эд з... эй эрхээр хангагдаһан зөөри байжа болохо.

Партийна комитедүүд партийна организацинуу... риие хүтэлбэрилгые (эдлэлгэ, ашаглалга, өөрын... захиралга) бэелүүлдэг. КПСС-эй Центральна Коми... республикануудай Компартинуудай ЦК-нууд, ... партийна комитедүүд, мүн баһа КПСС-эй пре... эмхи зургаанууд болон организацинууд юридиче... эрхэтэй, эдэ эрхэнүүдээ бүридэлэй талаар өөр... хубинуудта дамжуулан үгэхэ аргатай. Эхин па... низацинууд, хүсэндөө байһан хуулитай зохилдуу... ческэ нюурай эрхэнүүдые ашаглажа болоно.

Эхин партийна организацинуудай ажал ябуул... зөөреэр хангахын тула гэшүүдһээ ороһон түлбэр... хы мүнгэнэй 50 процент хүрэтэрнь тэдээндэ эль... но.

Партийна организацинуудай ажал ябуулгые ... реэр хангаха, хубаарилха болон шэнээр хубаари... нуудые шиидхэхын тула райкомууд, горкомууд ... эрхэнүүдтэй парткомуудай дэргэдэ финансын ... байгуулагдадаг, тэдээндэ эхин партийна орга... секретарьнар хабаадалсадаг.

Нютагай партийна комитедүүд болон хиналт... нууд партийна бюджедэй болон мүнгэн зөөри ... байдал тухай жэл бүри коммунистнуудта мэдэ... ёһотой.

ХАБСАРГАЛТА

КПСС-эй Уставаар үндэһэлэн, КПСС-эй ЦК-гай ... гай хамтын Пленум дээрэ нимэ нормативна-мето... кументнүүд зохёогдожо баталагдадаг:

КПСС дотор һунгалта үнгэргэхэ гурим ба һун... ганудай бүридэлһөө болюулха тухай заабари;

КПСС-эй гэшүүдэй тоо бүридхэл ба партийн... тухай заабари;

партийна организацинууд болон комитедүүд... ридхэлгэ тухай заабари;

гэшүүнэй партийна түлбэриие тоололгын ба п... ганизацинуудай финансово-ажахын ажал ябуу... заабари;

СССР-эй Зэбсэгтэ Хүсэнүүдтэ партийна орга... хүдэлмэри тухай заабари;

эхин партийна организациин секретариин стат... рим;

«КПСС-эй ветеран» тухай дүрим;

парти дотор референдумүүдые болон үгэ ... хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэ тухай заабари.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА ХИНАЛТЫН КОМИССИ ТУХАЙ ДҮРИМ

КПСС-эй XXVIII СЪЕЗДЭЭР БАТАЛАГДАБА

1. КПСС-эй Центральна Хиналтын Комисси (КПСС-эй ЦКК) партиин түбэй органуудай болон тэдэнэй аппарадай ажал ябуулгые коммунистнуудай болон парторганизацинуудай зугһөө хиналта бэелүүлхын тула партиин съездээр һунгагдадаг. Комисси КПСС-эй Уставые болон энэ дүримые хүтэлбэри болгон баримталдаг, КПСС-эй съездын ба конференциин үмэнэ тоосодог.

2. КПСС-эй Центральна Хиналтын Комисси:

— КПСС-эй программна документнүүдые болон Уставые, партийна съезднүүд ба конференцинүүдэй шиидхэбэринүүдые дүүргэлтын, КПСС-эй Центральна Комитедэй, тэрэнэй гүйсэдхэхы зургаануудай ажал ябуулгада энэрхы хандасын, хамтадаа шиидхэлгын, үргэнөөр мэдээсэлгын, демократическа бусадшье ёһо гуримуудые сахилгын хойноһоо хиналта бэелүүлдэг, хэрбээ программна болон Уставай дүримүүдтэ, мүнөө хүсэндөө байһан хуулида тэдэнэй шиидхэбэринүүдэй зохилдоогүй байгаа һаань, тэдэниие буруушаадаг; партийна [illegible]лбан хойрог ябадал гаргаха, нэгэ хүнэй өөрынгөө һаналаар шиидхэбэри абаха, аашалха үзэгдэлнүүдтэ, шүүмжэлгэ хашалгада, тушаалаа хэтэрүүлгэдэ эсэргүү хэмжээнүүдые абадаг;

— партиин зэргэнүүдэй нэгэдэлые болон партийна нүхэсэлые бэхижүүлгэдэ, эхин партийна организацинуудай нэрэ хүндые болон бэеэ даанги байдалые дээшэлүүлгэдэ туһаламжа үзүүлдэг, коммунистын эрхэнүүдые хамгаалдаг, партийна организацинуудта болон һунгагдамал партийна органуудта тэдэнэй үсөөн хубиинь өөрынгөө хараа бодол аршалан хамгаалха эрхэнүүдые хаһахагүйн, харин абтаһан шиидхэбэринүүдэй бүхы коммунистнуудаар бэелүүлэгдэхын хойноһоо адаглададаг;

— КПСС-эй бюджедэй гүйсэдхэлгые хинадаг, КПСС-эй ЦК-гай, тэрэнэй эмхи зургаануудай, хэблэлэй зургаануудай, хэблэлнүүдэй болон предприятинуудай финансово-ажахын ажал ябуулгые шалгадаг;

— партийна организацинуудай хандалгануудые, бэшэгүүд болон мэдүүлгэнүүдые хаража үзэхэ тогтоогдомол гуримай сахигдадагые КПСС-эй ЦК-да, тэрэнэй гүйсэдхэхы зургаануудта ба аппарадта, эмхи зургаануудта ба предприятинуудта шалгадаг;

— партийна организацинуудай ба коммунистнуудай тэрээндэ эльгээһэн хандалгануудые хаража үзэдэг, элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудые зайсуулха талаар дурадхалнуудые оруулдаг, өөрынгөө үйлэ хэрэгүүдээр партиин нэрэ хүндые унагааһан ямаршье коммунистда КПСС-эй Уставтай тааралдуулан тайлбари үгэхэ эрилтэ табидаг, харюусалгада хабаадуулдаг. Партиһаа гаргаха тухай КПСС-эй ЦКК-гай шиидхэбэри тус эхин партийна организацидань дуулгагдадаг, арсаха ушарай гарабалнь, энэ парторганизациин түлөөлэгшэдэй хабаадалгатайгаар хоёрдохёо харагдажа, энээнэй удаа шиидхэбэри абтаба гэжэ тоологдодог;

— КПСС-һээ гаргалга ба зэмэ тохолго тухай союзна республиканудай компартинуудай Центральна Комитедүүдэй, тэндэхи хиналтын комиссинуудай шиидхэбэринүүдые буруушааһан гомдолнуудые хаража үзэдэг;

— союзна республикануудай компартинуудай, автономито республикануудай республиканска партийна организацинуудай, хизаарнуудай, областной, окружной, городской ба районно партийна организацинуудай хиналтын комиссинуудта дүй дүршэлэй талаар туһаламжа үзүүлдэг, партийна хиналтын ажал хүдэлмэриин дүй дүршэл шэнжэлдэг.

3. КПСС-эй Центральна Хиналтын Комисси партиин съездын тодорхойлһон бүридэлөөр һунгагдадаг. КПСС-эй ЦКК-да һунгагдаһан коммунистнууд нэгэн доро КПСС-эй ЦК-гай бүридэлдэ орожо гү, али тэрэнэй аппарадай хүдэлмэрилэгшэ байжа болохогүй.

КПСС-эй ЦКК-гай пленарна заседанинууд хэрэгтэй сагта, гэхэтэй хамта жэлдээ хоёрһоо үсөөн бэшээр, мүн баһа ЦКК-гай гэшүүдэй гурбанайнь нэгэнэй эрилтээр үнгэргэгдэдэг.

4. КПСС-эй Центральна Хиналтын Комисси пленум дээрэ өөрынгөө бүридэлһөө КПСС-эй ЦКК-гай Президиум һунгадаг, тэндэ КПСС-эй ЦКК-гай түрүүлэгшын орлогшонор оруулагдадаг, ЦКК-гай гэшүүдэй тооһоо болон советнигүүд боложо баталагдаһан бусад коммунистнуудһаа саг үргэлжын комиссинуудые болон хиналтын бүлэгүүдые, бусадшье зургаануудые байгуулдаг, ЦКК-гай Президиумэй болон тэрэнэй байгуулһан зургаануудай эрхэ түлөөлэлтэнүүдые тодорхойлдог.

ЦКК-гай Президиум өөрынгөө ажал ябуулга тухай тоосоо жэл бүри КПСС-эй ЦКК-гай пленумдэ табидаг.

5. Центральна Хиналтын Комиссиин гэшүүд КПСС-эй ЦК-гай Пленумүүдэй ба комиссинуудай хүдэлмэридэ зүблэхэ дуутайгаар, харин КПСС-эй ЦКК-гай түрүүлэгшэ ба тэрэнэй орлогшонор Политбюрогой болон КПСС-эй ЦК-гай бусад гүйсэдхэхы зургаануудай заседанинуудта хабаададаг.

6. КПСС-эй Центральна Хиналтын Комисси хүдэлмэри тухайгаа үргэнөөр мэдээсэдэг, ажал ябуулга тухайгаа партийна организацинуудта ходо-ходо мэдээсэжэ байдаг, тэрэнэй баталан абаһан тогтоолнууд партийна хэблэлдэ толилогдодог. ЦКК-гай гэшүүд партийна организацинуудта ходо-ходо тоосожо байдаг.

7. КПСС-эй Центральна Хиналтын Комисси ажал хүдэлмэреэ ябуулхада хэрэгтэй аппарат партийна бюджедэй мүнгэн зөөреэр байгуулдаг, ажал ябуулгаяа м а т е р и а л ь н о-техническэ талаар хангалгые бэелүүлдэг. КПСС-эй ЦКК-гай гаргашалха мүнгэн зөөриин хэмжээн КПСС-эй ЦК-гай болон ЦКК-гай хамтын Пленумууд дээрэ тодорхойлогдодог.

8. КПСС-эй ЦКК-гай КПСС-эй Центральна Комитедэй хоорондо гараһан арсалдаанууд адли тооной түлөөлэгшэдһөө байгуулагдаһан зүбшэлгын комиссинуудаар, мүн баһа хамтын Пленумүүд дээрэ ба КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой ба КПСС-эй ЦКК-гай Президиумэй заседанинууд дээрэ шиидхэгдэдэг. Амяараа дуугаа үгэлгын дүнгөөр ЦК-гай ба ЦКК-гай гэшүүдэй гурбанай хоёр хубиһаа бага бэшынь дуугаа үгэһэн байгаа һаа, хамтын шиидхэбэри абтаа гэжэ тоологдодог.

9. КПСС-эй Центральна Хиналтын Комисси тэрэнэй мэдэлдэ байһан асуудалнуудаар тогтоолнуудые баталан абадаг, шалгалтануудай дүнгүүдээр актнуудые табидаг, тэдэниие КПСС-эй ЦК-гай болон шалгагдаһан эмхи зургаанууд ба предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй мэдээндэ табидаг, шалгагдаһан эмхи зургаануудай ба предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд абтаһан хэмжээнүүд тухай КПСС-эй ЦКК-да мэдээсэхэ уялгатай.

КПСС-эй ЦКК-гай гэшүүд партиин бүхы документнүүдые ашаглаха эрхэтэй.

Советскэ орон...

ИЖЕВСК. Удмур... союзуудай доло... нэгэ дахин гараха... гэһэн газетэ соци... асуудалнуудые ш... оршон тойронхи ... байдалые һайжар... һалха уялгатай. Э... ной гурбадахи шэ... лоно. Мүнөө жэл... ликын хуули хамг... гаанууд ба хангал... най эмхи зурга... газетэтэй болоо ю...

ТАШКЕНТ. Пос... гын экспресс-гури... тые дэлхэйн ямар... холбохо байха. ... кан «Юпс-Со... предприяти болон ... но-аяншалгын «Ар... лэй хоорондо ним... гуулха тухай хэл... табигдаа һэн. Евр... нуудта хоёр хоног... США болон бусад ... 3—4 хоногой тур... прияти посылка х... тай.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведтэ

УХАЛА АСУУДАЛ ЗҮБШЭГДЭБЭ

АССР-эй Верхо... Барилгын, архи... ба гэр барилгын ... ажахын талаар ... комиссиин ээлжэ... болоо, рес... Министрнүүдэй Со... хай, мүн барил... ай болон пред... хүтэлбэрилэг... гэжэ хабаадаба. ...н социально-эко... хүгжэлтын 1991 ... проектын таhар... болохо капи... барилгын талаар түсэ... тухай Госпланай Л. П. Табалаевай, ...лэлгын ба өөhэдөө хүтэлбэрилгэдэ, олоhон мүнгөөр хангалгада срол... эрхэ байдалда ба...ы ажал хэрэгүүдые ...ые, хубилгаха гол тухай Буряадай Министрнүүдэй Со...үүлэгшын орлогшо ...югай хэhэн мэдээ...сагнагдажа, зүбшэн Министрнүүдэй Со...н Госпланай зо...адхаhан документ... үргэлжын комиссиин ...ралдаа абажа, ню...омикые социальна болгохо, тэрэнике туhада табиха та...лалтануудые хэhэн, ...удые оруулhан

...элэй түсэбэй про...циальна hалбариин ...ектнүүдэй подряд...алгагдаагүй байhа...путадуудай hанаа Энээнэй ушар шал... юун бэ? Нютагай ... ашаг үрэ багатай ...ые барихые под... хүсэнэгүйл. Хүдөө ...олон хото городуу...эхын тула подряд... эдэбхитэйгээр ха... талаар Госплан то...адхалнуудые оруул...илгын үндэhэ hуу...өөхэ, барилгын ма...ые үйлэдбэрилхэ, ...бликын тусхай шэг...рограммануудые, тус... гэр байрын прог...нидхэхэ талаар ха-раалгадаhан түсэбүүд соо то-дорхой бэшэ юумэн бии бай-hаар.

— Мүнөө түсэблэлгын гу-рим, гол ёhон хубилба, доо-до шатын коллективүүдтэ түсэблэлгэ эхилнэ. Арбан ту-бадахи түсэбтэ табан жэлэй туд бүхэндэ 800 миллион тү-хэригэй барилга хэдэхээр хараалагдаhан аад, 1991 ондо 640 миллион түхэригэй hомолол-додоо түсэблэгдэhэниинь хангалтагүй байна. Түсэбэй бари-лгын эмхинүүдэй хүсэ багатай байhанhаа уламжалан, жэл бү-хэндэ ехэ мүнгэн ашаглагдан-гүй үлэшэнэ. Ерэхэ жэлдэ ба-рилгын эмхинүүдые үргэлжэ дээрэнь хурдан түргэнөөр хүгжөөхын түлөө капитальна hомололго 50 миллион түхэ-ригөөр дээшэлүүлэгдэхэ юм, —гэжэ нүхэр Л. П. Табалаев хэлээ hэн.

Тус проектые заhаад, тэрэ-нииие дахинаа хаража үзэхы-ень сагүргэлжын комисси республикын Госпланда даал-габа. Тиихэдэ энэ документые зохёолгодо, Верховно Сове-дэй баталамжада табихын ту-ла тэрэниие бэлдэлгэдэ Гос-планай хүдэлмэрилэгшэдтэй хамта хабаадахаар бэлэн бай-hанаа комиссиин гэшүүд П. Г. Зильберман Д. Ц. Будаев болон бусад мэдүүлээ.

— Барилгын эмхинүүд шэнэ гуримда орожо хүдэлхөөр үшөөл бэлэн бэшэ байна гэжэ эндэhээ элеэр харагдана. Эдэ-нэй ехэнхи хубинь союзна ал-бан зургаануудай мэдэлдэ байhаар. Бидэ абаhаар энээн-дэ гаража шадахагүйбди гэжэ Министрнүүдэй Совет болон Госстрой тэмдэглэнэ. Нэгэдэл-нүүдые байгуулха, хэлсээнэй үндэhөөр (гуримаар) хүдэлхэ хэрэгтэй. Түсэбэй проект соо хубиин гэрнүүдые бариха ту-хай хэлэгдэнэгүй. Энэнь тон буруу. Тэрээнгүйгөөр «Гэр байра-2000» гэhэн гүрэнэй программа бэелүүлжэ болохо-гүй байна,— гэжэ «Бурят-агропромпроект» гэжэ проект-нэ институдай директор Д. Ц. Будаев хэлэбэ.

— Барилгын кооперативуу-дые хүгжөөхэ тухай түсэбэй проект соо юуншье хэлэгдэ-нэгүй. Бүхы барилга дээрэ тэ-дэ хэды хубинь болоно гэ-шэб? Юрэдөө, түсэбэй про-ектые шэгнаад байхада, сэдь-хэлдэ элдэб бодол түрэнэ. Госплан бүхы шахуу дурад-халнуудые суглуулжа хэбэр-тэй. Зүгөөр олохон програм-мануудта, тэрэ тоодо социальна программа тухай тон бага хэлэгдэhэниинь халагламаар,— гэжэ Улаан-Үдын городской Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй ахамад архитектор П. Г. Зильберман онсолбо.

Республикын барилгын комплексые хүтэлбэрилгые хубилгаха хараа шэглэлнүүд тушаа орёо хурса үгэ буляал-даата хөөрэлдөөн болобо. Предприятинууд ба эмхинүү-дэй бэеэ даахан байдалые үр-гэдхэлгэ, ажахын тосоое, арендна болон кооперативна түхэл шэнжэнүүдые хүгжөөл-гэ, орон дотор гол экономи-ческа харилсаанууд тухай, ню-тагай өөhэдөө өөhэдыгөө хү-тэлбэрилгын юрэнхы үндэhэ hуури тухай шэнэ хуулинууд, дэлгүүрэй экономикодо орол-гын хараа бодол Буряад орондо барилгын бүхы ажал хэрэгүүдые үндэhөөрнь ху-билган шэнэдхэхын тула то-дорхой эрхэ байдал байгуул-ха юм. Зүгөөр Министрнүүдэй Соведтэ хубилалтануудые хэ-хые яаранагүй. Шэнэ ёhoор, гуримаар хүдэлхэ хараа бо-долые нэбтэрүүлгэдэ хайха-рамжагүйгөөр хандаха ушар үзэгдэнэ. Ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалда амжал-татайгаар хүдэлдэг эмхинүү-дэй, предприятинуудай түрүү дүй дүршэл, эрдэмтэдэй, оло-ниитын, депутадуудай hанам-жанууд хараада абтаагүй. Энээн тухай «Бурятжилграж-данстрой» гэжэ үйлэдбэриин нэгэдэлэй начальник В. А. Жи-гимонт, сагүргэлжын комис-сиин түрүүлэгшэ И. Т. Павлов, «Бурятводмелиорация» нэгэ-дэлэй начальник Н. Я. Конда-ков, «Бурятглавснабай» на-чальник Ц. Д. Цыбикжапов, «Агропромстрой» гэжэ үйлэд-бэриин нэгэдэлэй начальник Д. Ш. Шагдаров болон бусад хэлэбэ.

— Республикын министер-ствэнүүд болон албан зургаа-нууд концернүүдые, корпо-рацинуудые, ассоциацинуудые байгуулхадаа, Буряадай газар дээрэ байhан бүхы барилгын коллективүүдэй гол жэсэнүү-дые мэдэлдэ байлгаха эрхэ-гүй бодото ... Буряадай газар дээрэ ... гэжэ ... байhан ушарhаа республикын Министрнүүдэй Совет хараа-hаа алдажархёо гэжэ «Бурят-строй» гэдэг территориально-барилгын нэгэдэлэй начальник С. М. Антонов тус харюу бо-долые шүүмжэлхэдээ тэмдэг-лэбэ. Энээн тушаа республи-кын Госстрой шууд сэхэ харюу шэглэлтэй юм. Гэбэшье мүнөө дээрэ иимэ хэрэг бодолдонь мүртэй анхарал хандуулаг-даагүй байhаар.

— Ажахы эрхилэлгын шэнэ эрхэ байдалhаа уламжалан, Буряадай АССР-эй Министр-нүүдэй Соведэй дурадхаhан барилгын бүхы ажал хэрэгүү-дые хүтэлбэрилгые хубилгаха гол шэглэлнүүд тухай тобшо-хоноор хэлэхэмни. Энэмнай программа бэшэ, харин дек-лараци болоно. Барилгын предприятинууд болон эмхи-нүүдые хүтэлбэрилгын шэнэ гуримда оруулха талаар ямар бэ даа тодорхой хэмжээнүүд энэ программа соо хараалаг-данагүй. Эгээл тиимэhээ депу-тадуудай, комисси заседанида уригдаhан Госпланай, томо ехэ барилгын эмхинүүдэй ба предприятинуудай хүтэлбэри-лэгшэдэй энэ хараа бодолые хатуу шангаар шүүмжэлhэн байна, — гэжэ республикын Верховно Соведэй Барилгын, архитектурын ба гэр барилгын-коммунальна ажахын талаар сагүргэлжын комиссиин тү-рүүлэгшэ Н. И. Быков мэ-дүүлбэ.

Барилгын хэрэгүүдые hай-наар хүтэлбэрилхэ талаар хойшолуулашагүй хэмжээнүү-дые абахыень Верховно Со-ведэй сагүргэлжын комисси республикын Министрнүүдэй Соведтэ даалгаа. Шэнэ эрхэ байдалда барилгын ажал ябуулгые хуулиин үндэhөөр хангаха хуулиин актнуудые баталан абаха тухай дурад-халнуудые сентябриин 1 бо-лотор бэлдэжэ, Верховно Соведэй үзэмжэдэ табихыень дурадхагдаа.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

Уншагша асуудал табина

ЮУМЭЕЭ ҮГЫ ХЭЭД...

...АССР-эй шэнэ зар-...ховно Соведэй нэгэ-...дээрэ манай рес-...правительствын ду-...«Эдеэ хоолой про-...элүүлгые республика hайжаруулха тухай» ...адай депутадууд үр-...шэн хэлсээд, ойрын ...үүлхэ зорилгонуудаа ...hон байгаа. Тиихэдээ ...юзай районуудтахи ...наймаанай эмхинүүд, ...хозууд, промышлен-на предприятинууд, организа-цинууд нютагай Соведүүдэй хү-тэлбэри доро хамhабариин ажа-хынуудые (тэрэ тоодо хубиин хамhабариин ажахынууд орол-соно) хүгжөөхэ, хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилгэ-дэ шэнэ, түрүү онол аргануу-дые нэбтэрүүлхэ ёhотой гэжэ заагдаhан юм.

Гэхэтэй хамта манай Сэлэн-гын райондо хамhабариин ажа-хынуудые хүгжөөхэ, хүдөө ажа-хын продуктнуудые үйлэдбэ-рилгые дээшэлүүлхэ асуудалда бодото анхарал хандуулагдана-гүй.

Районномнай, жэшээлхэдэ, райпогой бэлэдхэлэй конторо бии юм. Тэрэ конторые нүхэр П. И. Залуцкий хүтэлбэрилдэг, мүнөө тэрэнэй хүтэлбэрилдэг конторо «гаЙ гэхэ нохойгүй, га-зар гэшхэхэ малгүй» гэхэдэ бо-лоно. Ушарынь хадаа Сэлэнгын райпотребсоюзай бэлэдхэлэй конторо урдань гахай үсхэбэ-рилдэг, өөрынгөө хүдэлмэри-шэдые ехэшье, багашье hаань, өөрын мяхаар хангадаг байhан юм. Мүнөө нүхэр Залуцкиин, тэрэшэлэн райпотребсоюзай правлениин түрүүлэгшэ Б. Б. Мункоевой үүсхэлээр эндэхи хамhабариин ажахы үндэhөөрөө үгы хэгдэнхэй.

Тус бэлэдхэлэй контородо хамhабариин ажахы юундэ үгы болгогдооб гэhэн асуудалтай-гаар КПСС-эй Сэлэнгын горко-мой нэгэдэхи секретарь нүхэр М. Д. Ангархаевта hунгалтын урда тээ болоhон уулзалганууд дээрэ хандаа hэм. Тэрэмнишье туhа болоогүй гээшэ ааб даа. Миниин hанахада, хамhабариин ажахынуудые бии болгохол хэ-рэгтэй. Эдэ ажахынуудай хү-сөөр Эдеэ хоолой программа бүхыдөө бэелүүлэгдэхэ гээ hаа, эндүүтэй байжа болохо. Зүгөөр энэ асуудалда анхара-лаа хандуулха хэрэгтэй.

Д. ЖАДАМБАЕВ,
Сэлэнгын районой ажалай ба дайнай ветеран.

Редакцида ерэhэн бэшэгүүдhээ

...ГЭЖЭЛЭЭ ДЭЭШЭЛҮҮЛНЭ

...сагай эрилтын ёhoор ...э бүхэн сагүргэлжэ ...эсэеэ гүнзэгырүүлжэ, ...жэ байха ёhотой. Юуб ...жалайнь шанар энээн-...дулдыдана бшуу. Тии-...шанар зун бүхэн ша-...тиишэ hурахаяа ошо-...лтай.

...хүдөө ажахын ин-...бүлэг багшанар түбэй ... hурахаяа hаяхан ...(жэшээнь, хүдөө ажа-...тудай политэкономиин ... багша Дандарон ... арадуудай хоорон-... барисаанай гүрэнэй ... мэргэжэлээ дээшэ-...үн тус кафедрын баг-...а Хаимовна Куликова ...лзорой семинарта ха-баадалсаад ерээ. Энэл инсти-тудай хүтэлбэрилгын кафедрын доцент Мария Булдаевна Тума-нова Бүхэсоюзна дээдэ hургуу-лида hурахаяа мордобо.

Гуримшуулагдадаг дэлгүүрэй экономикын үндэhэ hуури, дүй дүршэл үзэхэеэ бүлэг багша-нар намартаа ороной элдэб хо-то городуудта hурахаяа ошохо юм. Тэндэhээ ерээд, республи-кын хүдөө ажахын ерээдүйн мэргэжэлтэдтэ юу үзэhэн, ойл-гоhоноо дамжуулха юм. Иигэ-жэ өөhэд өөhэдынгөө мэргэжэл дээшэлүүлжэ байдаг тус инсти-тудай багшанар hуралсалай жэ-лэй туршада эдэ холо ойроhоо мэдэжэ ерэhэн шэнэ hонин, дүй дүршэлөө ойлгуулха.

Т. НАГАЕВА.

...а Борисовна Одоева Хэжэнгын районой библиоте-... ажаллажа эхилhээр үнинэй юм. Тэрэ уншаха номуу-...ые баяжуулхын түлөө оролдодог, баян дүй дүршэлөө ...улда дамжуулан үгэдэг байна. ...библиотекарь Доодо-Худанай хүдөөгэй библиотекэ-... бусадшье библиотекэнүүдтэ методическа туhаламжа ...

...ДЭЭРЭ: В. Б. Одоева.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

ЭМШЭЛЭГШЭДЫЕ ЭЛЬГЭЭГЫТ...

Манай Енгорбой нютагhаа хо-ло бэшэ, Зэдэ мүрэнэй баруун эрьедэнь хабшуу жалга соо халуун уhатай аршаан оршо-дог юм. 1775 ондо нэгэ ан-гууша хүбүүн энэ аршааниие олоод, гүрөөhэнэй мяха ха-луун уhа руунь хэжэ болгоод, эдиhэн юм гээд хэлсэдэг. Мяха болгожорхихо аргатай тии-мэ хэлүүн уhатай байhан аад, мүнөө халууниинь 40—43 гра-дус болонхой. Тэрэ сагhаа хой-шо хүн зон энээгүүр зунай саг-та байрлажа, бэеэ аргалдаг бо-лоо hэн. Горхоной урда бэедэ арбаад отог ербылдэхэ...

Зоной талые хаража, пар-тиин райкомой секретарь Сан-жижаб Сультимович Бадмаев 1978 онhоо эхилжэ долоон то-мо гэр, ванна абахада аятай хоёр шэнэ корпус барюулhан байна. Совхозой директор В. Д. Порхоевой үүсхэлээр зайн галай утапан тэндэ татаг-даа. Мүнөө энэ аршаан Ен-горбойн совхоздо мэдэлтэй болонхой. Тус совхозой дирек-тор А. Б. Жапов эндэ столо-во, путёвко бии болгоо, теле-визор табюулаа. Арадай депу-тадуудай Захааминай райгүй-сэдком Жаповта ямаршье ту-hа хүргэнэгүй, ядахадаа, тэн-дэ хүдэлмэрилхэ эмшэниие үгэ-нэгүй. Зоной бэе аргалдаг ар-шаан дээрэ тусхай мэргэжэл-тэй врач хүн байхал ёhотой бшуу даа. Аршаандамнай дээ-дэ hургуулитай эмшэниие эль-гээжэ, тэрэнэй штатна едини-цые байгуулгада туhалалсыт! Захааминай ажалшадта аятай болохо hэн.

Аяар хоёр зуу гаран жэлдэ нютаг зоной бэе махабадаа эдэгээжэ байhан Енгорбойн аршаанай байра байдалые hайжаруулхэ хэрэгтэ нютагай Совет таараха хэмжээ hаяын сагта абаха бээ гээд найда-набди.

Д. ДОЛГОРОВ.
Захааминай районой Енгорбой нютаг.

АХА ДҮҮНЭРЭЙ ХОЛБОО БАРИСААН БЭХИЖЭНЭ

Монголой Арадай Республи-кын Булган аймагай соёлой болон искусствын хүдэлмэри-лэгшэд hаяхан Захааминай рай-оной ажаhуугшадта айлшалжа, Закаменск городто болон хү-дөө тосхонуудта өөhэдынгөө бэлиг шадабариие харуулба. Монгол айлшад хэдэн үдэрэй туршада районой бүхы тосхо-нуудта аха дүүнэрэй заншал-та болоhон ээлжээтэ уулзал-гаар холбоо нүхэсэлөө үшөө дахин батадхаба.

Булган аймагай Захааминай районой хоорондо хани бари-саанай холбоон бии боло-hoop үнинэй юм. Хүршэнэр хадаа, бэе бэедээ элдэб янзын туhаламжа хүргэжэ, дүй дүр-шэлөөрөө андалдажа, нюта-гуудайнгаа ажахынуудай эко-номикые, соёл гэгээрэлые, эр-дэм hургаалые, спорт хүг-жөөхын түлөө хоёр талаhаа али болохоор оролдожол бай-даг. Захааминда тон хэрэгтэй малай тэжээлhээ захалаад, Бул-ганда хоморой зүйл болодог элдэб техникын hэлгэхэ часть-нууд шүрэб, гайканууд хүрэ-тэр арга шадалаараа хубаал-дажа, андалдажа байдаг юм. Зарим хүндэ хүшэр жэлнүүдтэ захааминаархинда Булганай ажахынуудhаа асарагдаhан үб-hэ хулhан, тарая талхан адуу малаа ондо оруулхадань ехэл туhа нэмэри болодог.

Илангаяа мүнөө үедэ хоёр орондо боложо байhан хубил-ган шэнэдхэлгын хүлгөөтэй сагта хүршэнэрэй хоорондо холын хараатай хэлсээнүүд баталагданхай. Захааминай бү-хы совхозууд, зарим предпри-ятинууд, эмхи зургаанууд тэ-рэ хэлсээнэй ёhoор хани ба-рисаанай ехэ ажал бэелүүлнэ. Жэшээлхэдэ, Захааминай ой модоной оньhожоруулагдамал ажахы (директорынь А. А. Ба-туев) Булган аймагай ой мо-доной хэдэн ажахынуудтай хэл-сээ баталаад, бэе бэедээ бо-дото туhаламжа хүргэнэ, дүй дүршэлөөрөө андалдана, хирэ болоод лэ хоорондоо айлша-лалсажа, хани барисаагаа бэ-хижүүлнэ. Совет-монгол хилын хоёр талын нэлэнхы ехэ ой модо наринаар сахижа байха талаар ехэ ажал хэгдэжэ бай-даг.

Захааминай арадай гэгээрэ-лэй, соёлой таhагууд Булганай багшанартай, hурагшадтай, со-ёлшодтой бата бэхи барилсаа-тай юм. Хоёр гүрэнэй багша-нарай дүй дүршэлөөрөө ан-далдалга, бэе бэедээ зааба-ринуудые, hургаалнуудые үгэл-гэ, hурагшадай, пионернүүдэй хоёр тээшээ hэлгэлдэн, ама-ралгын лагерьнуудта сэнгэлгэ, аяншалга заншалта болонхой. Эдэ үдэрнүүдтэ Монголой соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй hүүлээр Булган аймагай 20 га-ран багшанар Захааминда ерэ-жэ, совет hургуулинуудай хү-дэлмэритэй танилсаба. Тээмэн-дэ Булганhаа олон спортсме-нүүд ерэжэ, нютагай спорт-сменүүдтэй ехэ мүрысөөнүүдые хэдэн үдэрэй туршада үнгэр-гөө hэн. Жэл бүри пионер-нүүд районой «Эдир космо-навт» гэжэ пионернүүдэй ла-герьта нэгэ сезоной туршада амардаг. Тэрэ үедэнь Захаами-най пионернүүд Булганай ай-магай пионернүүдэй «Жарга-лант» гэжэ лагерьта амардаг юм. Тиигэжэ совет-монгол эдир залуушуулай дунда хани бари-саан бэхижэнэ, багашуулнай олон танилнуудтай боложо, бүхы наhаараа нүхэсэхэ арга боломжотой болоно. Захаами-най олон залуушуул арадай засагай жэлнүүдэй туршада Булган аймагhаа МНР-эй 23 геройнууд болон ажалай баа-тарнууд гаранхай, тэрэ тоодо арадай баатар Хатанбаатар Магсаржав, ороной түрүүшын лётчик, МНР-эй Герой Ч. Шаг-дарсүрэн, МНР-эй түрүүшын космонавт, МНР-эй ба СССР-эй Герой Ж. Гуррагчаа, ажалай баатар, габьяата барилгашан Д. Дагвасамбуу болон бусад суута хүнүүд олоор гаранхай гэжэ мэдэдэг болонхой. Гадна рекорднуудые түйладаг мал-шад Л. Полоо, Д. Бадгай, hаа-лишан Б. Баасанхүү, габьяата агроном Б. Цэрэн, габьяата механизатор Б. Ноосонхэх, ба-рилгашад Б. Чагнаадорж, адуу-шан Ч. Пүрэвсүрэн, залуу мал-шан Б. Даваасүрэн болон бу-сад аймагаа орон соогоо ал-даршуулжа байдаг юм гэжэ мэдэжэ абанхай. Харин мон-гол залуушуул Захааминай суута хүнүүдтэй, түрүү ажал-шадтай: Социалис Ажалай Ге-рой А. Ф. Вагановтай, СССР-эй гурбан орденуудай кава-лер, республикын суута хони-шон Е. Норбоеватай, РСФСР-эй hургуулиин габьяата багша Ц. С. Очироватай, Зэдын воль-фрам-молибденэй комбинадай олон түрүү ажалшадтай болон Захааминие холуур суурхуул-жа байдаг хүдөө ажахын тү-рүүшүүлтэй монгол пионер-нүүд танилсадаг.

Жараад онуудай эхиндэ За-хааминай райондо совет-мон-гол хани барисаанай бүлгэмэй отделени нээгдэhэн юм. Энэ отделениин түсэбөөр мэнэ hая Булган аймагай соёлой 60 тү-лөөлэгшэд үзэсхэлэн гоё бай-гаалитай Захааминда айлшал-ба. Районой хилэ дээрэ хүндэ-тэ монгол айлшадаа үлэгшэ-нэйхид буряад ёhо заншалаар: матаар улаан аяганууд соо са-гаан унда аягалжа, угтамжын дуу, хатар гүйсэдхэжэ угтаба. Тэрэ уулзалгада Захааминай райгүй-сэдкомой түрүүлэгшын хүдөө ажахын талаар орлогшо А. Д. Жабанаев, райгүйсэдкомой со-ёлой таhагые даагша С. Р. Намжилов, КПСС-эй райкомой парткабинедые даагша В. И. Халтанов, Харацайн совхозой директор Д. Д. Бакшеев, сов-хозой парткомой секретарь В. Ц.-Д. Дондоков хабаадал-сажа, угтамжын, амаршалгын хани нүхэсэлэй үгэнүүдые хэ-лэбэд. Айлшад сэхэ Үлэгшэнэй соёлой байшанда буужа, тү-рүүшынгээ концертые гоё hай-ханаар харуулбад. Байшан соо дүүрэшэhэн харагшад монгол концертын номер бүхэниие чэ-рьемэ халуун альга ташалгаар үдэшэжэ, дахин дабтахыень урижа байгаа.

Хойто үдэрынь үглөөнэй 10 часта Захааминай районой хү-тэлбэрилэгшэд Булган аймагай түлөөлэгшэдтэй уулзаба. Рай-гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Б. Ц. Семёнов уулзалгые нээжэ, мон-гол хэлэн дээрэ амаршалгын уран гоё үгэнүүдые хэлэбэ. КПСС-эй райкомой хоёрдохи секретарь В. А. Полютов айл-шадтаа район тухайгаа, тэрэ-нэй географическа, экономи-ческа, соёл гэгээрэлэй ажаhуу-дал тухай тобшо тэдыгээр хөө-рэжэ үгэбэ:

— Захааминай районда 16 мянган буряад, 14 мянган ород, 600 гаран немец болон бусад яhатан ажаhуудаг юм. Хэдэн монгол яhатаншье бии. Захаа-минаархин гол түлэб адуу, бодо мал, үсхэбэрилжэ, Эхэ оронойнгоо промышленность-да шухала хэрэгтэй вольфрам үйлэдбэрилжэ байдаг. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай жэлнүүдтэ бүтээгдэhэн бүхы танкнуудай дүрбэнэй нэ-гэндэнь захааминайхидай эль-гээhэн вольфрам, молибден оруулагдажа, бүхэжүүлhэн бай-на. Энэмнай фашис булимта-рагшадhаа Эхэ ороноо хам-гаалгада Захааминай элдэб яhатан арадай оруулhан сэгнэ-шэгүй ехэ хубитань болоhон гээшэ.

Буряад ороной үнгэтэ ме-таллургиин гигант болохо СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ, Ажалай Улаан тугта Зэдын комбинат Монголой Арадай Республикын үнгэтэ металлур-гиин гигант — Эрдэнэтын ком-бинат хоёрой хоорондохи хол-боо барисаан жэл бүри бэхи-жэhээр, Монголой хадын хү-дэлмэриин олон мэргэжэлтэд Зэдын комбинадта бэлэдхэг-дэhэн байна. Энээнhээ гадна Зэдын комбинадай дүй дүр-шэл ехэтэй олон ажалшад, мэргэжэлтэд Эрдэнэтын воль-фрам-молибденэй комбинадые нээлгэдэ, Эрдэнэт хотые ба-рилгада олон жэлэй туршада бодотоор хабаадалсаhан гэ-шэ.

Анда нүхэдэй заншалта ха-ни барисаагаа улам бэхижүүл-хэ гээшэ Захааминай болон Булганай хүн бүхэнэй нангин уялга болоно. Ажал хэрэгэйн-гээ хажуугаар амаралтынгаа үдэрнүүдтэ хоорондоо айлша-лалсажа, аймагуудаараа аян-шалжа байха дүүрэн эрхэтэй болонхойбди. Эдиршүүлнай пионернүүдэй «Эдир космо-навт», «Жаргалант» лагерь-нуудта, ехэшүүлнай элдэб ян-зын үбшэнгүүдые: нюрга, хүл, гар, нюдэ, эльгэ, бөөрэ болон бусадые эмшэлдэг Енгорбойн аршаанай профилакторидо, Булган аймагай Могод сомо-ной хүдөө ажахын нэгэдэлэй профилакторидо hэлгэлдэн амаржа байха аргатай.

Булган аймагай соёлой та-hагые даагша Мижэгийн Чи-митдамба сэбэр ород хэлэн дээрэ:— Бидэнэр үнэр баян, үзэсхэлэн гоё hайхан Захаамин-да бэлиг шадабаряа харуулха арга боломжотой болоhондоо тон ехэ баяртайбди. Манай соёлшодой бүлэгтэ Булган ай-магай уран hайханай элдэб наhанай артистнууд, киногой, видео-салоной, уран зурагай, ном судар худалдаанай ажал-шад бии. Программаяа ураг-шатайгаар, анда нүхэдэй уг тамжын, хүндэлэлгын халуун баярай оршон байдалда сүм дүүргэhэн, ходо айлшалжа бай-хаар нютаг бүхэндэ уригдаhан хадаа дэмбэрэлтэй ехэ сэдь-хэлэй баясхалантайгаар нюта-гаа бусахамнай. Хүн бүхэмнай үшөө hайнаар ажаллажа бай-ха хүсэ нэмэри, буряад ара-дай соёлой шэнэ дүй дүршэ-лые халан абаба, олон анда нүхэдтэй болобо гээшэ.

Захааминай соёлой болон бүхы ажабайдалай, ажалай хүгжэлтын амжалтанууд ма-найшье, монгол арадай, ам-жалтанууд болоно бшуу. Со-вет арадтаа, тэрэ тоодо захаа-минаархиндаа, мүнөө үе сагта орон соогоо хэжэ байhан ху-билган шэнэдхэлгын асари ехэ ажалдаа түргэн амжалтануу-дые түйлахыень үнэн сэдьхэл-hээ хүсэнэбди. Соёлой болон социальна байдалай талаар хоорондоо хандалгамнай, ха-ни барисаамнай хэтэ мүнхэ-дөө бэхижэжэ, hалбаржа байг, — гэжэ мэдүүлбэ.

Монгол нүхэд манай буряад драматург Баир Эрдынеевэй «Хазаар хара hахал» гэжэ зү-жэгтэй, концертын ехэ про-грамматай, гурбан фильмтэй, нютагайнгаа музейнүүд тухай видеофильмтэй айлшалhан бай-на. Мүн буряад, монгол номуу-даар андалдаан болоо. Хоёр та-лын соёлой таhагуудай хүдэлмэ-рилэгшэд өөр өөрынгөө мэргэ-жэлэй талаар уулзажа, дүй-дүршэлөөрөө андалдаба. Бул-ганай хүгжэмтэ драмын теат-рай директор Солмонбаатар, киносетиин директор Хэшиг-даваа, библиотекын директор Тунгалаг гэгшэд Санагын, Дү-тэлүүрэй арадай театрнуудай директорнүүдтэй, Буряадай АССР-эй соёлой габьяата хү-дэлмэрилэгшэ, Захааминай ки-носетиин директор Б. Ж. Дор-жиевтай, Зэдын комбинадай соёлой байшангай арадай те-атрай режиссер Г. Цыбикова-тай болон бусадтай уулзажа, хэрэг ёhоной хөөрэлдөөнүүдые хэбэд. Хамни тосхоной ажахын тоосооной соёлой байшангай хүдэлмэриин дүй дүршэлтэй танилсахаяа экономист Тур-мунх, бухгалтер Пүрэвсүрэн ерэhэн байна. Уран зурааша Бальбидорж Булган аймагай дэбисхэрые дүрсэлэн харуул-hан искусствын выставкэ асар-ба. Энэ нүхэр үнгэрhэн жэл-дэ Захааминhаа Булган ошожо, тэндэхи музей шэмэглэн гоёо-жо үгэhэн уран зураашад Вла-димир Батуев, Викулий Хадаев болон бусадтай дахин уулза-жа, дүй дүршэлөөрөө, бэлиг шадабаряараа үшөө андалда-ха золтой байhандаа ехээр ур-машаба.

«Хазаар хара hахал» зүжэгэй автор Баир Эрдынеев Булган аймагай артистнуудаар урид-шалан уригдаhан хадаа Зака-менскда ерэжэ, зүжэгөө тэ-дэнэй гүйсэдхэл доро хараха хуби заяатай байба. Зүжэгэй рольнуудые шадамар бэрхээр гүйсэдхэhэн артистнар — МНР-эй соёлой түрүү хүдэлмэри-лэгшэн Үенч, Алтанцэцэг, Ал-тангэрэл, Оюунцэцэг, Батадаваа, Очирбаат гэгшэдhээ гадна ба-летмейстер Александр Цэдэн-самдан, уран hайханай талаар хүтэлбэрилэгшэ Цолмонбаа-тар, хормейстер Эрдэдабааг-шийн Сүхэбаатар, хүгжэмэй хүтэлбэрилэгшэ Цэгмэдийн Зо-ригтобаатар гэгшэдтэ ээлжээ-тэ ехэ амжалта түйлаhанайнь түлөө зүжэгэй автор ехэ баяс-халан хүргэбэ.

— Энэ зүжэгнай манай ара-дай театрай «Монголой нюу-са тобшын» 750 жэлэй ойн hайндэр үнгэргэлгэдэ бэлэдхэл хэжэ байhан шатануудай нэгэн болоно. Зүжэгэй авторай зүг-hөө магтаалда хүртэhэн, гар-гаhан алдуу эндүүнүүдээ заал-гаhан, яажа заhаха заабари-нуудые абаhан, Захааминай олон нютагуудай харагшадта халуун альга ташалгаар дэм-жэгдэhэн хадаа ехээр урмаша-бабди. Буряад зүжэгөө hайса заhан hэльбээд, түүхэтэ угайн-гаа бэшэгэй ойн баярай үдэр-нүүдтэ Монгол оронойнгоо олон нютагуудаар харуулха хү-сэлэнтэйбди,— гэжэ театрай директор Цолмонбаатар мэ-дүүлээ hэн.

— Иигэжэл буряад, монгол арадуудайнгаа анда нүхэдэй хани барисаае үдэр бүри бэ-хижүүлжэ байя. Эб найрам-далнай мандаха болтогой!— гэ-жэ Захааминай райгүйсэдко-мой соёлой таhагые даагша С. Р. Намжилов монгол айл-шадаа нютагтань мордуулха үедөө хэлээ hэн.

М. ГОНЧИКОВ,
манай корр.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: монгол айл-шад Захааминда.

Б. ТАБДАЕВАЙ фото.

ХИЛЫН САНААhАА
· ТАСС · АПН ·

ЛОНДОН. Хойто Ирлан-диин ерээдүйн политическа байгуулалта тухай болохоёо байгаа хөөрэлдөөнүүдтэ Дуб-линай хабаадалсаха эрхэ нү-хэсэлнүү ... Великобри-тани ба Ирланди үгээ дахи-наа ойлголсобогүй. Белфаст хотодо үнгаргагдэhэн консуль-тациин ... Хойто Ирлан-диин хэрэгүүдэй талаар ми-нистр Питер Брук Ирлан-диин харин хэрэгүүдэй ми-нистр Джерард Коллинз хо-ёр хөөрэлдөөнүүдэй гурим бо-лон болзор тухай адли hанал-тай байбагүй.

ВАШИНГТОН. «Спейс шаттл» гэжэ программаар оло дахин хэрэглэдэг космическа «Колумбия» гэжэ он-госын ниидэлгые сентябриин нэгэнhээ эхилхэ гэhэн түсэб США-гай аэронавтикын ба замбуулинай дайда шэнжэл-дэг национальна управлени (НАСА) табина. Энээн тухай НАСА-гай директор Ричард Трули соносхобо.

ПРАГА. Чехословакиин ...иин 19-hээ бензиинэй ба ди-зельнэ түлишын үнэ сэн 50 процентээр дээшэлбэ. Ороной федеральна правительство иимэ паралта... шиндхэбэри баталан абаа. Ушарынь гэхэ-дэ, республикын автозапра-вочна станцинуудай 80-аад процентнь ямаршье түлишэ-гүй болонхой. Августын hүүл багта бензинээр хомордолго 80 мянган тоннодо хүрэхэ юм. Тиимэшье hаань, прави-тельство ондоо арга замуу-дые бэдэрнэ. Жэшээнь, за-рим оронуудhаа валютаар нефть худалдажа абахаяа гү-рэнэй бюджедhээ 1 миллиард крон мүнгэн гаргашалагдаха болонхой.

ИСЛАМАБАД. Индиин га-даадын хэрэгүүдэй министрэй түрүүшын орлогшо Мучкунд Дюбей гэгшэ Исламабад ерэ-бэ. Энэдхэг-пакистан харил-саануудта тогтоhон түгшүү-рилтэй байдалые hулааруулха асуудалнуудаар Пакистанай гадаадын хэрэгүүдэй мини-стрэй нэгэдэхи орлогшо Тан-вир Ахмед Хантай хөөрэлдэ-хэ түсэбтэй. Хоёр долоон хо-ногой үнгэрhэн энэ хөөрэл-дөөн Дели хотодо үргэлжэ-лүүлэгдэхэ юм.

СТОКГОЛЬМ. Аэрофлодой самоледые хүсөөрөө баалажа ондоо тээшэнь ниидхүүлhэн Анатолий Михайленко Совет-скэ Союзда үгтэхэ аргатай гэжэ Швециин Телеграфна бюро (ТТ) идэээсэхэдээ, энэ хэрэгээр мүрдэлгэ үнгэргэ-hэн ахалагша прокурор Суль-вейг Рибердальдын хэhэн тоб-шололнуудта үндэhэлhэн бай-на. Минск-Мурманск гэжэ за-маар ниидэhэн авиалайнерые Швеци руу ниидхүүлhэн Дмитрий Семеновой Совет засагаархидта үгтэhэнэй hүү-лээр энэ мэдээсэл хэгдээ.

ГАВАНА. Бүhалгаанда бэ-лэдхэл хэhэнэйнгээ, буу бо-лон тэhэрэлгын хэрэгсэлнүү-дые нюусаар хадагалhанайн-гаа түлөө гэмнэгдэhэн арбан нэгэн кубинецые сүүдлэлгэ Гавана хотодо эхилбэ. Рес-публикын аюулгүй байдалые hандаргалгада шэглүүлэгдэ-hэн гэмтэ бусад ябуулгануу-дайнгаа түлөө тэдэ хуулиин урда харюусаха ёhотой гэжэ Пренса Латина агентство мэ-дээсэнэ. Тэдэниие 4-hээ 16 жэл хүрэтэр түрмэдэ хааха хэрэгтэй гэhэн эрилтэ проку-рор табяад байна.

БЭЭЖЭН. Хитад орондо байгша оной эхинhээ хойшо болоhон байгаалиин элдэб гэ-нэ аюулнууд хоёр мянга га-ран хүнэй ами наhа таhалдуу-лаа. КНР-эй Граждански за-хиргаанай министерствын то-лилhон тоо, баримтануудай ёhoор, үерhөө, газарай хүдэ-лэлгэhөө 12 миллиард юань тухай материальна хохидол үзүүлэгдээ. 350 мянган га-ран гэр байра hандараа, 18 мянган хүн зон гэмэлтээ. Илангаяа хүдөө ажахы ехээр хохидоhон байна. 9 миллион гектар талмайн ургаса уhаар угаагдашоо. Энэ hарада илан-гаяа Хунань, Гуандун, Цзян-су, Фузянь, Хубэй нютагууд ехээр үертэ абтаа.

АДДИС-АБЕБЭ. Хүн зоной түргэнөөр ургажа ба про-мышленностиин мүн лэ түр-гөөр хүгжэжэ байхада, хү-нүүдэй ажалгүйдэлгэ, баяшуу-лай болон угытэйшүүлэй оло-шоролго Африкада улам бү-ри үргэдэнэ. Африкада зо-рюулагдаhан ООН-ой эконо-мическа комиссиин гүйсэдхэ-хы секретариин орлогшо Тчу-та Мусса энээн тухай мэдээ-сээ. Мүнөө Африкада 650 миллион хүн зон ажаhууна. Энэ зуун жэлэй hүүл багта хүн зоной тоо нэгэ мил-лиардда хүрэхэ ха. Тэндэ хүн зон юундэ олоор үдэнэб гэ-хэдэ, элүүрые хамгаалга ту-люур байдалтай, басагадай эдир залуугаар хадамда га-раха ёhо заншал бии, эхэнэр-нүүдэй нэрэ хүндын доогуур үдэлгын талаар мүртэй hайн хэмжээндэ байлга, хүн зоной политикагүй байлга болоно ха.

БЕРЛИН. Нэгэдэмэл Гер-маниин НАТО-гай гэшүүн байха тухай асуудалаар нин-тэ Германиин референдум үнгэргэебди гэжэ демократи-ческа социализмын парти ГДР-эй ба ФРГ-гэй прави-тельствануудые уряалба. СССР-эй Президент М. С. Горбачевой федеральна канц-лер Гельмут Кольтой үнгэр-гэhэн уулзалгын дүнгүүд ту-хай тус партиин правлени мэдүүлгэ хэхэдээ, тиимэ уряа гаргаhан байна.

ПРАГА. Словакиин Банов-це-над-Бебравой хотодо сэ-рэгэй гэмтэн, Словакиин кле-рикально-фашис гүрэнэй пре-зидент байhан Йозеф Тисын хүндэлэлдэ нээгдэhэн дурас-хаалай хабтагай ханаhаа хуу-лагдан абтаба. Тэрэ оройдоо хэдэн үдэр соо үлгөөтэй бай-гаа. Хэдэн үдэрэй туршада Чехословакиин олониитэ, тү-рүү политическэ партинууд, хүдэлөөнүүд эрид буруу-шаалгануудые үнгэргэhэн бай-на. Юуб гэхэдэ, Йозеф Тисо нацис концлагерьнуудта хаал-татай байhан 60 мянган сло-вак эрхэтэдэй, нэн түрүүн еврейнүүдэй ба цыгануудай наhа бараhанда ехэ зэмэтэй.

ВАШИНГТОН. hургуули-нуудта хэшээлнүүдэй шана-рые дээшэлүүлгэдэ 125 мил-лион доллар гаргашалха ту-хай шиндхэбэри дуулахадаа, «ороной хүгжэлтын ерээдүйе hомололгодо түрүүшын түл-бэри хэгдэбэ» гэжэ Массачу-сетс штадhаа сенатор-демо-крат Эдвард Кеннеди hанам-жалба. Тус асуудалаар ажа-лай ба хүн зоной нөөсэ бая-лигуудай талаар сенадай ко-митет нэгэн hаналтай байгаа. Тодорхойлходо, тус комитет «Тоо бодолгые, эрдэм ухаа-най ба инженерна дисципли-нэнүүдые заалгын эрхим ша-нар тухай 1990 оной хуу-лиин» проект зүбшэн хэлсэ-хэдээ, тиимэ шиндхэбэри аба-hан байна.

Үнэн болоhон ушар

40.000 ТҮХЭРИГ hЭН...

Хүнэй наhанда элдэб юумэн болодог, яаха, хээхээ ойлгожо ядахаар олон ушар гарадаг. Энэ ушар дайнай урда болоhон юм. Минии үнинэй таниха, наhанаймни нүхэрэй талаар хурайхай болохо Галсан Цыренович Морохонов тус ушаралта ябадал тухай ехэ шоггойгоор хөөрэжэ, намайе айхабтараар hонирхуулhан байгаа.

...Тэрэ үедэ Яруунын аймагай Романовка, Иисэнгэ тосхонуудай хоорондо үсөөн айл hуудаг байhан ааб даа.

Зунай тэн hара hэн. Хэдэн үдэр соо ороhон бороо одоол замхажа, ашата наран аргагүй абьяастайгаар шаража, гандана аа гү гэжэ хүнэй hанаа зобоожо байhан тала дайда ногоорон хүхэржэ, нюдэ хужарлуулан байгаа бэлэй.

Хатажа гордойшоhон субаяа эмээл дээрээ тааруулжа, унахаар бэшээр уяад, Даша (гол геройгоо иигэжэ нэрлэе) магазин соо орожо, амтатай хилээмэ абаха гэжэ шиидэбэ. Романовкын хилээмэшэд одоо гоё буулхэнүүдые барижа, тойроод суурхадаг байгаа.

Дашын магазинай хажууда ерээд, мориёо уяжа байхада, Нарhата хүрэтэр почто шэрэдэг Байбородин Толя замда мордохоёо байба.

— Оо, Даша-тала! Сайн байноо! Юун hонин бииб? Хаагуур ябанаш? Гэр бүлэ hайн гү? Болоо, болоо. Зай, бишни ябахамни. Баяртай!

Хонхо жэнгирүүлhэн гурбан моридынь байра дээрээ тогтожо ядан байhанаа, жолоогой залуурта бэеэ үгэн, хүнгэн дорюунаар хатаран холодобо. Дардам харгы дээрэ халта мэдэрэгдэмэ тооhон бурьялан үлөөд, Толитой ябааб гэжэ Халтар-хараяа зобоонхаар, өөрөө яаралгүйгөөр бүншүүлээ hаамни, дээрэ хадаа гэжэ Даша бодобо.

Магазинда орожо, хэдэн бухаанха хилээмэ абаад, Даша гараба. Тиихэдэнь баруунхойноhоо hалхин буугаад, пэд хара үүлэнүүд холын хяранууд дээгүүр сугларжа байхадал гэбэ. «Бороомнай баhал орохоёо hанабалтай. Иигээд лэ үбhэ сабшахада, hаад тойбо татахань хаш. Юумэн хэм соогоо байхаяа ядаг гээшэб? hонин даа»!—гэжэ бодоод, Даша Халтар-харадаа мордобо.

Романовкаhаа холодохо бүреэ Дашын зосоо hонин мэдэрэл түрэбэ. Ямаршьеб онсо ушарал болохо гэhэншүүгээр тэрэнэй сэдьхэл хүлгэнэ. Гайхаhаар, гэлыhээр, Ядлаалзада дүтэлжэ ябахадаа, Даша үндэгэд гэбэ. Эзэнэйнгээ хүлгөөтэй байhаниие ойлгоhон Халтар-харань hэр-мэр гээд, хурса үзүүртэй шэхэнүүдээ hурмылгээдхинэ.

Дашын анхаралтайгаар харахада, харгын хажуу тээхи урмэдүүл соо хүхэбтэр үнгэтэй хайрсаг мэтэ юумэн хэбтэжэ байба. Моринhоо буугаад, тэрэнээ хүтэлэн, Даша дүтэлбэ. Тиихэдэнь, «40.000 түх.» гэжэ хажуу тээгүүрээ сагаан шэрээр бэшээтэй түмэр хайрсаг хэбтэжэ байба.

«Ай! Энэшни Толя Байбородинай почтын хайрсаг ха юм, Хаанаhаа аяар 40 мянган түхэриг байба хаб? Энэ мүнгэн бухы наhан соо хүрэхэ гү? 40 мянга!»

Томо гэгшын абарга алхсаар үнсэгдүүлшэhэндэл Даша зогсобо. «Дүтэ наашаа хүн үгы. hэмээхэн нюугаад, hүүлдэнь абахада болохо ха юм. Энэ суургашье даа бэрэг ааб даа. Бута сохино аабзаб. Юрэдөө, яаха болоо гээшэб? Орхёод ябашаха гэжэ яаха hэнбиб?»—гэжэ бодоод, Даша хайрсагаа абажа, ганзагадаа тааруулба.

Мориндоо мордоод, замаа үргэлжэлүүлхэдээ, ехэ анхаралтай, hэр-мэр гэнги ябаhанаа ойлгоод, Даша гайхаба. Зоной ушараа hаа, юун гэжэ хэлэхэ байhанаа ухаан соогоо болтируулан ябатараа, Шабартада дүтэлhэнөө обёорбо. Тиихэлээрээ тэрэ жолоогоо татаад, бодолгото болобо.

Эндэ байдаг худындаа хүрэхэ hанаатай байбашье, тэрэ харгыhаа хажуу тээшээ мориёо гарган залаад, хахад модоной газарта харлаhан түглэ тээшэ хатаргаба. Иигэжэ хүнэй нюдэндэ торсолдонгүй, Шабартые тойроод гараха аргатай байгаа бшуу. «Баян-Голдо гү, али Хүшэгөөртэ нюухада болохо. Али Иисэнгэдэ дүтэлүүлээд нюуха гү? Абахадаа мори тэргээр ерэхээр байха юм аабза. Хаанаhаа иимэ ехэ мүнгэтэй болоhоноо яажа ойлгуулха гээшэб?»—гэжэ бодоходоо, Даша уршагад гэнэ. Нэгэ аргаяа олохоб гээд бодоо хаш.

«Иимэ мүнгэтэй болоо хадаа Улаан-Үдэ гарана аабзаб. hайн гэр худалдажа абахаб, садатараа эдеэлээд ябахаб, hургуулияа үргэлжэлүүлхэб. Ондоо тээгүүр ябажа, газар дэлхэй харахада яанаб? hонин байха бэшэ гү? Москва, Ленинград, Киев... Табяа hаань, хилын саана гараа hаа яаха hэм? Одоо энэ мүнгэ хулуугаа бэшэб. Олооб! Намайе хэн гэмнэхэ hэм?»— гэжэ Даша бодоно.

Хүбүүнэй зосоо нэгэ бага номгорбо, тэгшэрбэ янзатай. Хамар дороо ямаршьеб аялга гүнгэнэн, мориёо гол харгы тээшэ сэхэ залаба. Тойрожо харахадань, үнөөхи пэд хара үүлэнүүдынь тараад, сэнхир замбиин гүн соо hэмжэ үүлэд тамаран, ямаршьеб намдуу, номгон байдал тогтоод байба.

Урдань нэмжыhэн дайда түглэнүүдэй хоорондуур годирно. Аалихан аад, яhала сортоотой hалхинда долгисон байhан ногоон үй түмэн адуунай дэлhэнэй хиидэhэндэл хубилаад, моринойнгоо жолоо шангаар адхан, тархиингаа хазайhан тээшэ гүйлгэшэхэ дураниинь гэнтэ хүрэбэ. Теэд ямаршьеб мүлшэ, hанаа хүлгөөн зобооhон бодол тэрэниие тогтооходол гэбэ...

Толя Байбородинай табан үхибүүд, хододоо уряалга хүхюун hамганиинь, бүхэтэр болошоhон эжынь, багтахаяа болёод, хорёо соонь бишыхан гэр барюулжа ороhон хадам эхэнь, жэл хахад саана наhа бараhан эсэгэнь Дашада hанагдаад, тэрэ эжэлүүдгүй жолоогоо татаба. Мориниинь залхуурангяар турьяад, хазаарайнгаа ама ханхинуулан, ногоо шэмхэлжэ эхилбэ.

«Ай, жаалда! Аяар 40 мянган түхэриг үгы болгоо hаань, Толиие түрмэдэ хааха ха юм. Яаhан муу юумэн гээшэб? Олон жэл үгэхэ ха гү? hамганиинь хүдэлдэггүй, Толиёо хараад лэ hуудаг ха юм. Жаалда ехэ! Толиин түрмэдэ hуужа байхада, би мүнгыень нюугаад, hүүлдэнь дуран соогоо гаргашалжа ябаха болоно гүб? Иимэ ахир амитан болоно гээшэ гүб? Мдаа...»

Даша шанга бодолдо дарагдашоод, зоргоороо болоhон Халтар-хараяа жолоогоо татан зандарбагүй. Зосоонь ямаршьеб угаа hонин. Одоо яаха хээхээшье ойлгожо ядан, Даша тойрожо хараашалба. Байгаалиин шарай эрид хубилшаhандал hанагдаба. Мэнэ hаяын амгалан, түни түбшэн байдал холодоод, hалхин адаалхай шэнжэтэй болоожо, дүтын түглэ hүрөөтэйгөөр шууяна.

«Мдаа! 40 мянган солхооб үгы болгоо hаа, Толиин яаха тухай юундэ гансата бодоогүй гээшэбиб? Хажуудань харуулшанаар ябадаг Саша Макаровшье гурбан үхибүүдтэй, ная хүрэжэ ябаhан эхэтэй ха юм. Ай жаалда! Эдэнэрые танихагүй байгаа hаа... Үгы даа! Гэр бүлэ тухайнь гансата бодохол байгаа бэшэ гүб? Тиигээ ааб даа».

«Өөрын хара хүлhөөр олдоhон зөөри эд болохо даа. Бэлээр олдоhон юумэн hэбхишэгээр лэ hалаха. Хүнгэн, бэлэн юумэнэй хойноhоо бү яба. Хүниие мэхэлхэм, шадахам гэжэ ябахадаа, өөрыгөөл мэхэлхэш. Нүтэлөө заалhаа өөрөө амсадаггүй. Аша, хүүгэдшни амсахадаа болохо»,—гэжэ эсэгынгээ хэлэдэгые ухаандаа оруулаад, Даша хүндөөр hанаа алдаба.

«Зай. Хайшан гэжэ Толиие хүсэхэ гээшэбиб? Яаhан муухайгаар, хара hанаатайгаар ябажа байhан хүн гээшэ аабиб даа, юрэдөө? Хаанаhаа гэнтэ энэ хайрсаг нюуха, мүнгыень өөртөө абаха hанал түрэбэ хаб? Ихэдээ зосоомни иимэ муу, хара hанаан бии гээшэ гү? Яаhан ахир юумэ гээшэ бөө?»— гэжэ бодон, тархяа гунхуулан, Даша удаан hууба.

Тиигэжэ байтараа, шиидэнгеэр жолоогоо шангаар адхан татаад, харгы тээшэ мориёо залан, тэндэ одоол гаргаад, Иисэнгэ тээшэ шуумайн хатаруулба. Хэдэн модо ябаад байхадань, дүтын түглын саанаhаа хонхын жэнгирхэ, хэдэн моридой туруунай табарха элеэр соностобо. Удангүй харгын годиролтын саанаhаа Толя Байбородинай почто шэрэдэг бүхээгтэй тэргэ хэрагдаба. Дашашье «зогсо» гэн, гараа үргэбэ.

Тиихэдэнь эгсэ хажуудань ерээд, моридоо тогтооhон Толя Саша хоёр Дашын ганзагада уяатай түмэр хайрсагhаа нюдэеэ hалгааха аргагүй болоhондол, абяа дуугүйнүүд hуугаа бэлэй. Тиигээд нэгэ доро hанаагаа амарhандал болоод, тэргэ дээрэhээ hүрэжэ буумсаараа, Дашые шангаар тэбэреэ, hайниие хүргөө. Тэрэ сагhаа хойшо, тэдэ хоёр Дашада аргагүй мээхэй, ходо hайниие хүргэжэ, туhалжа ябадаг болоо hэн.

Зүгөөр үни болонгүй, дайн эхилээ. Толя Саша хоёр бусаагүй. Харин Даша бусаа. Тиигэбэшье зобохысо зобоо даа. Дайсанай муухай hэбарта ороод, талаан боложо аугадажа шадаа, хүндөөр шархатаа. Теэд амиды үлэhэнкинь юунhээшье үлүү байгаа юм аабза.

Тэрэ дайнай урдахи зунай тэндэ болоhон ушар Дашын ухаанда сарагдашагүй мүр үлөөгөө. Тиихэдээ зосоогоо түрэhэн муу бодолнуудые, хүсэлнүүдые, мэдэрэлнүүдые бии болохотойнь сасуу дараха, hайн hайхан юумэндэ шүтэхэ, үнэн сэхэ ябаха гэhэн hургаалые ухаан соогоо ходо абажа ябаа. Магад иигэжэл хуби заяандань тудаhан элдэб бэрхэшээлнүүдые үнэн сэхээр дабажа шадаhан лэ байгаа бэшэ гү?

(Тус очерк соохи геройнуудай нэрэнүүд хубилгагданхай).

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ,
журналист.

«БУРЯАД ОРОН—90»

Эбэр номоной эзэд.
П. БУРМАКИНАЙ фото.

САНАГА НЮТАГАЙ ДУУНУУД

Үргэн сагаан Санагамнай
Үхэрөөр баян гүүлэhэн юм,
Үбгэн буурал абамнай
Үнэр баян гүүлэhэн юм.

Аажам сагаан Санагамнай
Адуугаар баян гүүлэhэн юм,
Алдарта буурал абамнай
Ашанараар баян гүүлэhэн юм.

Урдаад ерэhэн Зэдэмнай
Уран-Дүшэhөө эхитэй юм,
Урматай ябаhан бидэнэр
Үбгэд, таабайhаа эхитэйбдил.

Харьяпаад ерэhэн Зэдэмнай
Хаас байсаhаа эхитэй юм,
Хамтаржа ябаhан бидэнэр
Хүгшэд, таабайhаа эхитэйбдил.

Унажа ябаhан моримнай
Утын харгые эсхэнэ,
Ургажа ябаhан бэемнай
Үбгэдэй үреэлые дагана.

Хазаараар унаhан моримнай
Ханха харгые эсхэнэ,
Хайратай ябаhан бэемнай
Хүгшэдэй үреэлые дагана.

Шабар дээрэ ургаhан
Шара соохор сэсэг даа,
Шамдан байжа үргэhэн
Эжы аба хоёр даа.

Боро дээрэ ургаhан
Боро соохор сэсэг даа,
Бодон байжа үргэhэн
Баабай эжы хоёр даа.

Түхэреэн шара наранаймнай
Түбхеэ тойрохонь мүнхэ даа,
Теедэй таабай хоёроймнай
Теэришэгүй нэрэнь мүнхэ даа.

Алтан шара наранаймнай
Уулаяа тойрохонь мүнхэ даа,
Аба эжы хоёроймнай
Алдар нэрэнь мүнхэ даа.

С. БАБУЕВАЙ
суглуулбариhаа.

Н. ДАМ...

«МОНГОЛОЙ НЮУСА ТОБШЫН» АЯЛ...

3. ЭШЭГЫ ТУУРГАТА ХАМАГ УЛАДАЙ ЭЗЭН Х...

* * *

Хэлэхэ, hанаха үйлэ хэрэгүүд дүүрэн даа,
Хэсүүхэн олон дайн байлдаанууд дабагдаа.
Амин голоо Тэмүүжэн хайрлажа ябаагүй,
Алуурита годлинуудай эшхэрээн соо
Далита морёороо, шубуу шонхор мэтээр,
Далтирангүй сабшалдаанда ородог hэн.
Шармайн тэгүүлhэн үсэд зоримгой замдаа
Шархатаашье, мэдээ табинхай хэбтээшье.,
Үнэн туhалааша, hүүдэр мэтэ нүхэдынь
Үхэлэй аманhаа нэгэнтэ бэшэ абаhан лэ.
Хэд-юуд Тэмүүжэндэ дарагдаhан бэ hаегүй
Хэрээгы сахюур заншалтан, hүрөөтэ түгтан,
Анда нүхэдүүд болоодшье зариманиинь ябаhан,
Хараал табилдаад, харапсахаа болиhон,
Шунахай шонодол, үгэарапдан уулзаhан
Шуумар огсом удамаршад — хэд бэ тэдэнэр!
Хэрэйд обогой Тоорил (Ван хаан),
Хэзээ багаhаа, нүхэсэhэн анда Жамууха,
Татасалдан гээд, тархяа гэжэ hалаhан
Татаарнуудай Мэгүүжэн-hүүлтэ,
Тоhолиг нюуртай Таргуудай хирилтүг (тайчууд),
Тогтоа (мэргэд), наймангуудай Таян хаан.
Есүүхэй баатарай найдал байhан Тэмүүжэн
Ерээдүй тээшэ замаа сэбэрлэжэ...
Нэтэрүү огсомоор арбан тээшээ аhангүй,
Нэгэнтэйнь эблэрээд, нүгөө дансанаа сохидог hэн.
Тон түрүүлэн мэргэдые дараха гэhэн
Тобшо бодолоо Тэмүүжэн досоогоо зангидаа.
Хэрэйдэй Тоорил (Ван хаан) туhа хүргэхоер
Хэзээдэ бэлэн байhан тухайгаа мэдүүлээ.
Жадаран обогой Жамууха анда мүн баhа
Хамтаран орохо хабатай байhанаа дуулгаба:
«hайхан Хёлго мүрэндэ
hахал үбhэн ехэ гэнэ.
hахал үбhэ түүжэ ерээд,
hапа хэжэ болодог гэнэ,
Үбhөөр хэhэн hалаараа
Үргэн Хёлгые гаталжа,
Өедэгүй ахир мэргэдые
Үнэhэн тоброг болгоё»,— гэбэ.
Онон мүрэнэй эхиндэхи Ботохаан-бооржоhоо,
Олоороо суглараад, аян дайнда мордоо hэн.
Удаан ябажа, Хёлго мүрэниие гаталаад,
Удуйд мэргэдэй Тогтоа бэхиин толгой дээр
Гурбан тээhээнь нэмэрэн буужа, бута сохибо.
Гутал малгайгаа мартан гүйhэн Тогтоа
Убас мэргэдэй Дайр-уhантай хамтадаа
Сэлэнгээр уруудан, Баргуужан орон тээшэ
Сэхэ зугадан шармайhаниинь тэрэ бэлэй.
Хаад мэргэдэй Хаатай Дармалань баригдаад,
Хабтагай дүнгэ шэлэ хүзүүндээ углажа,
Халдун уула руу сүлэгдэhэн байха юм.
Бута сохюулhан мэргэдэй зугадаhан hүни
Буурал морёороо Тэмүүжэн тэндэ сүлоогүй,
Ооглон ябаба: — Бүртэ, байна гүш! Бүртэ!
hарын гэрэлдэ бүлэг мэргэд cooho
hамган инаг Бүртэнь гүйжэ ерээ hэн,
(hаншаг сагаан Хуаагшан эмгэн хажуудань),—
hанаhан hанал иигэжэ хүсэлдөө бэлэй!
Дайша мэргэд дарагдаа. Тараха саг ерээ.
Талхуун аралhаа хүдэлжэ, хэрэйдэй Тоорил хаан
Туршалгата аба хайдаг хэhээр,
Туула голойнгоо Хара шугыда бусаа hэн.
Тэмүүжэн Жамууха хоёр, анда болоhонууд,
Тэндэhээ хамта хүдэлжэ, Хорхоногой хүндыдэ
Жэлhээ үлүүтэй хамта байгаад, тараhан юм,—
Жэгтэй нүхэсэл hэн ха гэжэ хэлэлтэй.
Анда Жамуухаhаа хахасан нүүhэнэй удаа
Алтан, Хухар, Сача-бэхиин үүсхэлээр
Анхан тиихэдэ Чингис хаанай солодо,
Ерээдүй тээшээ үүдэеэ сэхэ дэлин,
Есүүхэйн хүбүүн үргэмжэлэгдэhэн байха юм.
Дайлалдахаяа, арсалдахаяа hанаашадта
Далан шалтагаан ядалгүй олдодог гээшэ бээз.
Шэрүүн Жамуухатай түрүүшынгээ байлдаанда
Чингис яашагүй илагдаhан бэлэйл даа.
Арбан гурбан отогые нэгэдхэн суглуулаад,
Гурбан түмэн сэрэгтэй Жамууха добтолоо.
Урдаhаань Чингис арбан гурбан хүреэнhээ
Гурбан түмэн сэрэг бүридхөөд дабшалайл.
Далан Балжууд! Эндэ Чингисэй сэрэгынь
Дайта газарhаа түригдэн, сухарижа эхилээ.
Оро hэегүй сохигдон, Чингис тиихэдэ
Онoной эрьеын Зээрэн гэдэг хабшалда
Дары хоргодон, бэеэ абаржа шадаа hэн...
Далан Балжууд! Зээрэн гэдэг хабшал!
Алдуу хээ гү Жамууха, али Чингис андаяа
Амин голдонь хүрэжэ hалгавжархёоб гээ гү,—
Сэрэгээ дахуулан, Жамууха бусаа hэн. Тиин, Чингис
Сээжэ дүүрэнээр амилжа, хүсөө hэргээгээ.
...Алтан хаанай үрлэг Вангин чансан
Аглаг нэгэ үдэр татаарнуудта добтолбо.
Мэгүүжэн-hүүлтэ — татаарнуудай удамарша —
Мэгдэн сухаряад, Улзэ гэжэ газарта
Эсэргүү шанга тэмсэл үүсхэжэ оробо.
Хэрэйдэй Тоорил Чингис хоёр тэрэ дайнда
Хэлсэжэ ерээд, татаарнуудтай тэмсэбэ.
Татаарнууд сохигдоо. Мэгүүжэн-hүүлтэ алуулаа.
Тапархалаа мэдүүлжэ, Хитадай Алтан хаан
Баяртайгаар хэрэйдэй Тоорил хаанда
Ван хаан гэhэн үндэр соло хүртөөгөө.
Түүнэй хойно, Тахяа жэлдэ,
Түргэн уhата Эргүүнэ мүрэнэй эрьедэ
Гүрбэлзэсэ зогсоhон олон отогойхид
Гүр хаан болгожо, Жамуухые үргэмжэлөө.
Энэ забhарта Чингис хаан шударгыгаар
Эб таhалааша тайчуудые бута сохёо.
Сорхон-шарын Хадаан гэдэг басагые
Сохом алуулхаа байhыень Чингис абаралайл.
Хойноhоонь өөрөө Сорхон-шара хүбүүдтэйгээ
Холынгоо туhые hануулан, ниилэжэ ерээ hэн.
(Хүзүү уруугаа Чингис тиихэдэ байлдаанда
Хүндөөр шархатаад, арай амиды үлөө hэн.
Унтангүйгөөр шархыень аргалан хоноhон
Урянха Зэлмын оролдолго ехэ юм даа).
Хүжүүн, тарган, үтэлhэн Таргуудай-хирилтүгые
Хүбүүдынь, дүүнэрынь оролдон, тэрьедүүлээ.
Хойноhоонь Чингис намиажа ороогүйшье hаа,
Хото хорёоень үнэhэн болотор hүйбэдхөө.
Удамарша тайчууд ноёдой уг үндэhые
Урагай ураг хүртэр сабшан хюдажархёод.
Улад иргэниинь урдаа туужа абаашан,
Уулаар хана хэhэн Хубахаяада үбэлжэбэ.
Номгороогүй, дүтүү сохигдоhон татаарнуудтай
Нохой жэлдэ урагшатайгаар байлдаа hэн.
Тутаууд, алчи, сагаан, алухай татаарнууд
Тулалдаанай шэрүүн дүлые даагаагүй.
Дабтамал hэлмын, зэбэтэ годлиин хүсэн доро
Далан Нэмүүргэ гэжэ газарта бута сохигдоо.
Тэндэл hэн гүбэ — эзэн хаан сааза гаргажа,
Тэргын булаhаа дээшэ эрыень таhа сабшаад,
Үлэhэн татаар эхэнэр, хүүхэдые орхижо,
Үүдэн шадарай богоол болгожо хубааhан...
Татаар Ехэ-Цэрэнэй Есүгэн гэжэ басаган
Таатай зохид үхин бэлэй. Хаан өөртөө
Хатан болгожо абаба — үнэтэй олзо!
Харин, Есүгэнэй эгэшэ Есүй гэдэгынь
Хараха шарайда үлүү hайхан байжа,
Үшөө нэгэ хатаниинь болгогдолойл,
Үндэр, дээрэ hуурида hуулгагдалайл.
Дайлалдахаяа, арсалдахаяа hанаашадта
Далан шалтагаан ядалгүй олдодог hэмнай...
Хэрэйдэй Тоорил хаантай (Ван хаантай)
Хэрүүлэй түймэр удангүй шатажа эхилбэ.
Хэрээгы дошхон, мэхэ ехэтэй Тоорил хаан
Хэзээ урдань Хорчихуус-буйруг хаанай
Дүшэн хүбүүдэй ахань байhан дээрэhээ
Дүүрэн эрхээр эсэгын шэрээ эзэлээ hэн.
Засагай шуналда заабол абтаха ёhо байдаг,
Теэримэ hэжэгтэ Тоорил удангүй ээлэгдэн...
Тай-Түймэр тайжа, Буха-Түмэр — хоёр дүүгээ
Харата hанаа hаналжа, алаа hэн муухайгаар.
Налархай зөөлэн Эрхэ-Хара гэдэг дүүнь
Найманай Инанча-билгэдэ тэрьедэн ошоhон...
Дүүнэрээ алаhан Тоорилдо Гүр хаан абгань
Дүлэтэ сухалаар оболзон, дайгаар оробо...
Ядарапта сагтань Есүхэй баатар Тоорилдо
Ямбархангүй туhалhан, анда болоhон түүхэтэй.
Тиимэл хадань, Тоорилые «эсэгэ» гэжэ
Тэмүүжэн багаhаа хүндэлэн нэрлэдэг байгаа.
Жамууха, Тэмүүжэн хоёр Тоорил хаанда
Жаа наhандаа айлшаар ошодог байhан юм.
«Алинтнай түрүүн эртэ бодогшо ааб, тэрэтни
Айрагаа минии хүхэ хундагаар ууха»,—
Энеэбхилэн, Тоорил хүбүүдтэ хэлэhэн юм,—
Эртэхэн хододоо Тэмүүжэн бодогшо бэлэй.
«Хаан эсэгэ» гэдэг hэн Тэмүүжэн Тоорилые,
Харин, мүнөө халбагаа тэдэнэр хахараа,
Хадхалдажа, байлдажа тэдэнэр эхилээ.
Жэжээр үндэрэй Жэр хабшалай аманда
Хэрэйдэй Ван хаан хэсүүхэн байдалда оробо...
Хадаг баатарайнгаа туhаар Сангүм хүбүүнтэйгээ
Харанхы hүнеэр Ван хаан зугадажа шадаа hэн.
Олон үдэр соо тэрьедэhэнэй hүүлдэ
Ойтой, модотой Диднг-сахалда хүроод,
Нэхүүн-уhан гэжэ нэрэтэй мүрэнhөө
Үндаа харяахаа урагшаа дүхэгад гэhэн аад,
Найманай харуулай сэрэгшэдтэ баригдаа hэн.
«Найза танил Ван хаан өөрөөб»,— гээшье hаа,
Харуулай сэрэгшэд үгэдэнь этигэнгүйгөөр,
Хаан амиинь хатан hэлмээр таhалба.
Хэрэйдэй hүүлээр найманай ээлжээн ерээ.
Хэзээ нэгэтэ найманай Гүрбэсүү хатан:
«Хээрын монголhоо жэрхэнэб»,— гээ hэн...
Хулгана жэлэй зунай түрүүшын hарада
Хурдан морито монгол сэрэг жагсажа,
Халхын голдохи Орнуугай хэлтэгы гэжэ хадада
Харьялуур үерэй уhан шэнги мушхаран,
«Урагшаа!» гэhэн уряалай үгэдэ хүтэлүүлэн,
Улаан шаргал үдэр түгаа тахин мордобо.
Найманай Таян хаан, Инанча-билгын үри,
hаhатай, нозоон, дайнда шадамар бэшэ,
Хүгсүү сабраг гэhэн баатартаашье,
Хүчүлүг хүбүүндээшье ухаагаараа хүрэхэгүй.
Ахир Таян хаанай тэнэг ударидалгаар
Агуу хүсэтэй найман улад дарагдаа.
(hаатан, таталдан, дайгаа алдаhан газарнуудынь
hаарь хээрэ, Наху гүн уула, Алтайн үлгы).
Таян хаан баригдаад, алуулаа. Хүчүлүг тэрьедээ...
Таагүй үгэ алдаhан Гүрбэсүү хатан
Чингис хаанай үмэнэ асарагдаба ха.
«Ши бэлэй гүш, жэрхэдэг бардам эхэнэр!
Өодэрхэhэншини буруу байба бшуу даа»,—...
Өөртөө эзэн хаан абаhан — иимэ түүхэтэй.
Баргуужанhаа бусажа ерэhэн Тогтоатай
Баhа тулалдаад, Чингис баhа илаа hэн,
Тогтуургүй хуби заяагаа шаналан,
Тогтоа-бэхи хүбүүдтэйгээ тэрьедээ.
(Эрчис мүрэнэй Бүхтэрмэ гэжэ газарта
Эсэсээ олоо hэн монгол годлиhоо Тогтоа).
Хэрэйдүүдтэй, наймангуудтай үгөө ололсон,
Хэды саг соо аргаа бэдэрhэн Жамууха
Отог иргэнүүдээ хойно хойноhоонь алдажа,
Одоол хүсэеэ буурашоо бэлэй яашагүйгөөр.
Табан нүхэртэй үлөөд, эсэнги Жамууха
Танлуу уулада мяха шорложо hуухадаа,
Хажуудань ябаhан нүхэдтөө хандаба ха:
«Харамтай гээшэнь: хэдэй-хэдэй хүбүүдүүд,
Изагуур хэды ехэтэн эндэ иигэжэ
Инзаганай мяха угзаржа hуунабибди!»
Харата бодолоо үнинэй шэбшэhэн нүхэдынь
Харайжа бодоод, гар хүлыень хүлибэ.
Хатарай хүрдаар удамаршаяа асаржа,
Хаан Чингистэ hаймhаралдан тушааба.
«Хаан эзэндээ халдаhан хара хүниие
Хатуу саазаар саазалха»,— гээд, Чингис хаан
Анда Жамуухын нюдэн дээр тэрэ табые
Алуулжархёо hэн, үгэшье хэлүүлэнгүйгөөр.
— Ямар үхэлые, Жамууха, өөрөө шэлэхэбши!
— Яhа үhыем хүндэтэйгөөр хүдөөлөөрэй.
Шуумар дошхон сэрэгшэ ябаhан андаяа
Шуhыень адхангүй нүгшөөгөөрэй,— гэбэ ха,
Хаан Чингисэй зарлигаар Жамуухые
Хадхангүйгөөр, сабшангүйгөөр нүгшөөбэ
(Хатуу хорзын галта охин байгаа гү!)
Хүүрынь баhажа хаянгүй,
Хүндэтэйгөөр хүдөөлбэ.
Алтайн үбэртэ үбэлжэhэнэй удаа Чингис хаан
Арын дабаагаар Эрчис мүрэндэ хүроод,
Үхэр жэлдэ нютаг тээшээ заларуулба.
Эшэгы туургата хамаг улад иихэдээ
Эзэн хаанай ганса гарта оробо бшуу.
Бахархал ехэтэ 1206 ондо
(Барас жэлдэ) ехэ хурал зарлагдаа.
...Аалиханаар үүр хираалжа захалба.
Абяа шэмээн ордон гэр соо үгы,
Аниргүйшье hаа, хэбтүүл сэрэг hэргэг...
Агшан зуура дууряад абаба эзэн хаан.

(Үргэлжэлэл. Эхининь июниин 9-нэй, 30-най, 14-нэй номернуудта. Түгэсхэлынь хожомой...)

Сэнхир экран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—Арадай дуунай hайндэр. 10.05—Эжы аба бидэ гурбан. 10.35—Оршон байгыш, Газар дэлхэймнай. 11.35—Худалдаа наймаанай hонин. 12.05—Зунай сагта. 13.25—«Бурда моден» дурадхана. 13.55 — Илагшад. 14.55—Мультфильм. 15.20—Скрипичнэ хүгжэмэй концерт. 15.50—Дэбжэлтэ. Мэдээсэл. Соносхол. 16.20—Телевидени ямар байхаб. 17.20—«Модест из рода Мусоргских» — фильм-концерт. 18.30—Политическэ темэдэ хөөрэлдөөн. 19.30—Баримтата фильм. 19.45 — Уласхоорондын шэнжэлэл. 20.30—Николай Губенкын фильмүүд. «Запретная зона». 22.00—Время. 22.30—Гэр бүлын телевикторина. 22.40 — Хүгжэмэй hонин. 02.10—Шэнэ hонин.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00 — Үглөөнэй гимнастика. 9.15 — Мультфильм. 9.35—«Фламинго»—эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 9.50 — «Семеро солдатиков» — уран hайханай фильм. 11.00—Мультфильм. 11.20—«Жизнь и смерть гражданина Чипижко» —баримтата фильм. 12.00 — Ород хэлэн. 12.30—Соносхолнууд, мэдээсэлнүүд. 12.35 — «Совет Росси» — видеоканал. 15.00—hайн hайхан дура хүсэлэнгэй нааданууд. Спортивна гимнастика, тамаралга. 18.25 — «Вечера на хуторе близ Диканьки» — уран hайханай фильм. 20.00 — hайн hайхан дура хүсэлэнгэй нааданууд. Волейбол. Эхэнэрнүүд. США-гай ба СССР-эй суглуулагдамал командануул. 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15—«Услышать музыку»—баримтата фильм. 21.45 — Дуу хадуужа аба. 22.00—Время. 22.30—«Сказки бабушки Соломонии»—баримтата фильм. 22.55—hайн hайхан дура хүсэлэнгэй нааданууд. Марафон. Эрэшүүл. 01.20 — «Грузия-фильм» киностудиин уран hайханай богони фильмүүд. 02.15—«Певец» — уран hайханай фильм. (ГДР).

ПРАВДА БУРЯТИИ
Мүнөөдэрэй номерто

КПСС-эй XXVIII съездээр баталагдаhан Советскэ Союзай Коммунис партиин Устав, КПСС-эй Центральна хиналтын комиссиин дүрим газетын мүнөөдэрэй номерой нэгэдэхи болон хоёрдохи хуудаhанда барлагдаба.

«КПСС-эй XXVIII съездэ ажалшадай бэшэгүүд тухай» Советскэ Союзай Коммунис партиин XXVIII съездын Тогтоол газетын нэгэдэхи хуудаhанда барлагдаба.

Журналист А. Базархандаев Б. Гадьянов хоёрой Захаамин район Санагын совхозой холын зуhаланда зуhажа байhан малшадай ажал хэрэгүүд тухай тобшоор хөөрэhэн «Тосхонhоо холо байбашье» гэжэ гаршагтай репортаж номерой нэгэдэхи хуудаhанда.

Баргажанай райондо болоhон хэрэгүүд тухай тобшоор хөөрэhэн А. Капустинай мэдээсэлнүүд мүн тэндэ байха.

Журналистка ...гай «Эд бараа...» ...жэ репортаж ...дэхи хуудаhанда.

Кино, театрнуудта

Этнографический музей
Фольклорный праздник «Байкал — жемчужина мира»— в 11.
Бурятский драмтеатр им. Х. Намсараева
Гала-концерт «Восток приглашает Запад»— в 19.
«Дружба»
«Улыбка солнца»— в 9-30, «Частный детектив, или Операция «Кооперация»— в 11, 13, 15, 17, 19, 21.
«Родина»
«Черные ступни»— в 10, 16, «Частный детектив, или Операция» «Кооперация»— в 12, 14, 18-10, 20, 21-50.
«Прогресс»
Красный зал —«Тысячелетие» — в 9-30, 11-30, 13-30, 15-30, 17-30, 19-30, 21-30.
Зелёный зал —«Замужем за мафией»— в 10, 12-10, 14-10, 16-20, 18-30, 20-40.
«Октябрь»
Мультфильмы — в 9-40, «Фанат»— в 11, 13, 15, 17, 19, 21.
«Восток»
Мультфильмы — в 13-30, «Замужем за мафией»— в 15, 17, 19, 21.
«Аршан»
«Лето в раковине»— в 17, «Мой друг — предатель»— в 19, 21.

Редак...
Р. Б. ГА...

Буряадай А... налистнуудай «Правда Бурятии», «Үнэн», «Хэжэнгэ...» зетэнүүдэй ред... рата аха ... Батадалай ... ЦЫРЕНДА... наhа бараhан уш... эй Журналист... бооной гэшүүн... гол» газетын р... логшо Л. Б. Г... зэгы шаналал... мэдүүлнэ.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор —2-50-96, приемная —2-54-54, зам. редактора —2-68-08, зам. редактора —2-62-62, отв. секретарь —2-50-52, секретариат —2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды —2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства —2-61-35, агропромышленный —2-64-36, 2-63-86; советского строительства и быта —2-69-58; культуры и школ —2-60-21, 2-57-63; информации —2-34-05; переводов —2-54-93; писем и селькоров —2-67-81; корректорская —2-33-61; выпускающие— 2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин —91-1-44, г. Северобайкальск —35-73, п. Хоринск —55-6-90, г. Закаменск —31-61, п. Кырен —91-9-79, п. Агинское —3-40-69. Директор издательства —2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта —2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901.

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР. Директор 2-40-45.
Н-00451 Заказ № 167.